

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાક્ષિટ વિભાગ]

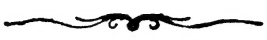
અનુક્રમાંક ૨૭૧૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ જ ૨૧૦૨-લી રૂ.નાં ૮૧૨

માસનાં ૩૩ જ ૨૧૦૧

વિષય ૮૮૪૪૪: ૪૪૭

જરથોશ્તીઓના ખારે માસનાં ૩૩ જશનો અને તેઓનું બ્યાન.

નોરોજ યાને નડું સાલ—“ નિવઝેધયેમિ હન્કારયેમિ રથ્વો ખેરેજતો યો અપહે રથ્વામ્... ...યાધર્ષનામય સરેધનામય યોષ હેન્તિ અપહે રતવો હાવનોધશ રથ્વો.”

અર્થ—અશોધના ખુલદ સરદારને, તથા ગાહામખાર અને વરસોના સરદારો જેઓ હાવન ગેહેના અશોધના સરદારો છે (તેઓને) હું યજન કરજું (તથા) મીજલસમાં આદરમાન આપું છું. (યજ્ઞશ્વન હા ૧ લો ૬૦ ૧૭)

આ ગાહામખાર સાથે વરસના સરદારો તે જશનોની યાદ ઉપલા ફકરામાં કરવામાં આવી છે, તે સરદારો તે વરસના મુખ્ય જશનોના તેહેવારો ગણી શકાય. એ જશનોની ખુલદી હાવન ગેહેમાં વધારે રહે છે તેથી તેઓને યજ્ઞશનેમાં “ હાવનોધશ રથ્વો ” યાને હાવન ગેહેના સરદારો ગણેલા છે. આ જશનોમાનાં કેટલાંક જશનોની ખશનુમન ફક્ત હાવન ગેહેમાં જ બણી શકાય છે તેથી એ જશનોને હાવન ગેહેના સરદારો ગણેલા છે. વળી યજ્ઞશનેમાં બીજીગમ એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે “ આએ બધા સરદારો, જેઓ હાવન ગેહેની આસપાસ સઉથી નજદીકના અશોધના ૩૩ રતુ છે (તેઓને) હું યજન કરજું તથા માન આપું છું.” આ ૩૩ રતુઓ માટે જુદા જુદા અન્માશીઓ જુદો જુદો સાર ઉકાવે છે, પણ એ રતુઓને બ્યારે હાવન ગેહેની આસપાસના ગણ્યા છે ત્યારે તેઓ માટે એમ અનુમાન થાય છે કે તે ગાહામખારના જશનો અને વરસના બીજા જશનો માટે ધ્યારો છે. એ જશનો પણ ગાહામખારના જશનો સાથે ગણી જોતાં ૩૩ થાય છે જેઓ નીચે મુજબ છે :—

છ ગાહામખારો, વરસના બાર મહીનાના જશનો, દશ ફરવરદેગાનના દીવસો, એ ઉપરાંત નોરોજ, રપીયવન, ખોરદાદસાલ, આદર મહીનાનું ફરવરદેગાનનું જશન અને જશને સદેહ મલી ૩૩ જશનો થાય છે. એ સધલા હીંગામોનો વડો રતુ તે યજ્ઞશને પ્રમાણે વરસનો સરદાર છે. આ વડો સરદાર તે એમાનાં મોટાં જશનનો હીંગામ જે “ જમશેદી નોરોજ ” છે તે છે. એ હીંગામને માટે એ જશનના મહીનાપર લખાંણુથી જણાવશું, માટે અતરે એ દીવસ અને તેની પછી આવતાં બીજાં બત્રીશ જશનો વીસે જણાવ્યે છે. એ સધલાં જશનો પોતાના નેમી આપેલા અવસર ઉપર આવવાં જોઈએ. આપણા લગભગ સધલાં જશનોનું પડવું સુરજની ચાલ ઉપર આધાર રાખે છે. કારણકે એ માહેના ધણુક જશનો રતુ સાથે સંબંધ રાખે છે. એ જશનો પોતાના બરોબર હીંગામ ઉપર લાવવાને માટે આપણુ જરથોસ્તીઓની મુખ્ય ફરજ રહે છે તે એજ છે કે સુરજની ચાલની ગણતરી બરોબર લેઈ વરસને સુરજની ચાલ ઉપર રાખવું. આપણી દુન્યા સુરજની આસપાસ બરોબર ૩૬૫ દીવસ ૬ કલાક અને ૯ મીનીટ ફરી રહે છે. તેમ ફરવાથી દર ચાર વરસે એક એક દાહાડો વધ્યો જાય છે. આપણે હાલે ફક્ત ૩૬૫ દીવસનું વરસ ગણીયે છીએ. જેથી દર ચાર વરસે વધતો એક એક દીવસ જો આપણે ગણતરીમાં નહીં લેઈએ તો તે દીવસો વધી તેના મહીનાઓ અને વરસો થઈ તેઓ વગર ગણતરીએ પસાર થઈ જાય છે. આપણા વડીલોએ ધણાજ જુના જમાનાથી એવી કસર વગર ગણતરીએ પસાર થઈ જતી પકડી પાડી હતી. તેઓ એ કસરને વરસની સાથે ગણતરીમાં લેઈ દર ચાર વરસે વધતો એક એક દીવસ સમાલથી એકઠો કરી બરોબર ૧૨૦ વરસે એક મહીનો વધારાનો લેતા હતા. આ

વધારાનો મહીનો તે કખીશો ગણાતો હતો. એ પ્રમાણે કખીસો કરી ૩૩ જશનો તેઓના ખરેખર હિંગામ ઉપર આવે તેમ રાખવાની તેઓ સંભાલ લેતા હતા. તેઓએ વરસના દરેક મહીનાને વરસની આર રાશીઓ કે જેમાં સુરજ કરી આવે છે તેમાની એક એક સાથે ગોઠવી આપેલો હતો. (યુનદેહેશ બાબ ૭-૬૦ ૧) યુનદેહેશમાં જણાવવા પ્રમાણે એ આર રાશીઓમાંની પેહેલી રાશી મેશથી સર થાય છે, અને તે અનુક્રમે મીન રાશી આગલ ખતમ થાય છે; યાને કે સુરજ મેસ રાશીમાં દાખલ થઈ મીન રાશી પુરી કરે છે કે બરોબર એક વરસનો સુરજનો ચક્રાવે પુરો થાય છે. તેટલા માટે મેશ રાશીમાં ફરવરદીન, વરખમાં અરદીબેહેસ્ત, મીથુનમાં ખોરદાદ, કરકમાં તીર, સિંહમાં અમરદાદ, કન્યામાં શેહેરવર, તોલામાં મેહેર, વૃશ્ચિકમાં આંવા, ધનમાં બાદર, મકરમાં દેહ, કુંભમાં બેહેમન અને મીનમાં અશપંદાદ. એ રીતે રાશીઓ સાથે મહીનાઓ ગોઠવેલા હતા તેથી કરી આગલા વખતમાં આપણા દરેક મહીનાઓ તેઓની નેમી આપેલી રાશીમાં સુરજ હોય તે રાશીમાંજ પડતા હતા. વળી આપણું વરસ ફરવરદીન મહીનો અને હોરમબદ રોજથી સર થવું જોઈએ એમ પેહેલવી અને ફારસી કેતાબો ઉપરથી જણાય છે. યુનદેહેશ કેતાબ જે ૬૦ સ૦ ની પાંચમી સદીની સેવટે યા છઠી સદીમાં લખાયેલી હતી. તેનો લખનાર પણ આપણા પેહેલો મહીનો ફરવરદીન મુકે છે. કારણકે યુનદેહેશના સાતમાં બાબમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે :—“ખીના એ તીર ચેહાઝમ ખીના મીન શન્ત, કચેગ ચાહાઝમ અખતર મીન વરક” યાને ‘તીર મહીનો વરસનો ચોડો મહીનો છે અને કર્ક રાશી એ મેષ રાશીથી ચોથી રાશી છે.’ જે ૬૦ સ૦ ની પાંચમી સદીની આખેરીમાં યુનદેહેશ લખાઈ હોય તો તે જમાનો પાદશાહ કાબાદ પેહેલાનો ગણાય અને તે વખતે વરસનો પેહેલો મહીનો ફરવરદીન હતો, એમ આપણને એ યુનદેહેશ કેતાબ ઉપરથી જણાય છે. વલી શીરદોશી શાહ જમશેદનું દાસતાન કરતાં જમશેદ પુર બપડાથી તખ્તે બેઠો અને તખ્તે બેસવાના દીનથી નવું વરસ સર કીધું તે બાબેનું ખ્યાન કરતાં તે નોરોજના દીવસને માટે લખ્યું છે કે :—“સરે સાલે નઓ હોરમબદ ઓ ફરવરદીન” યાને કે એ નવાં વરસનો પેહેલો રોજ હોરમબદ અને માહા ફરવરદીન હતો. શીરદોશી મહમદ ગજનવીના વખતમાં થઈ ગયો હતો તેથી તે ૯૦૦ વરસની વાત ઉપર થઈ ગયો હતો. શીરદોશીએ શાહાનામું પારસી રસમોથી પુરતી રીતે માહીતગાર થવા બાદ લખ્યું હતું અને તેથી શીરદોશી તેના વખતના જરથોસ્તીઓ અને તે આગમનના જરથોસ્તીઓના સનેથી પુરતી રીતે માહીતગાર હોવો જોઈએ. તેથી શીરદોશીના વખતના પારસીઓ પણ નવું સાલ ફરવરદીન મહીનો અને હોરમબદ રોજથી શરૂ કરતા હતા એમ આપણને માલમ પડે છે. તે ઉપરથી આપણે જોઈએ છીએ કે ધણા જુના કાલથી જમશેદી નોરોજના દીવસથી નવું વરસ સર થતું હતું. અલખીરની લખે છે કે ઇરાનીઓ એવું માનતા હતા કે પેહેલા માણસના જન્મના દીવસથી તેમના વરસની સરઆત ગણવામાં આવી છે અને તે બનાવ ફરવરદીન મહીનો અને હોરમબદ રોજે બન્યો હતો, કે જે વખતે સુર્ય મેષ વીધુવ (Vernal equinox) યાને બાહારની મોસમની સરઆતમાં હતો કે બ્યારે રાત દીવસ સરખો થાય છે. આ રીતે જોતાં આપણું વરસ વસંત રતુના બેસવા સાથે સર થાય છે અને શીયાલો પુરો થતાં પુર થાય છે. જેથી ખરી રીતે જોતાં તો જમશેદી નોરોજથી આપણું નવું વરસ શરૂ થવું જોઈએ. પણ આપણે હાલે વરસની કસર નહી ગણતા હોવાથી એ નોરોજનો દીવસ ખસીને હાલે સાડા છ મહીના વેહેલો પડે છે. દીનકર્દમાં જણાવવા પ્રમાણે નોરોજ તેની મુકરર જગાએજ આવવો જોઈએ કારણ કે નોરોજ તેની મુકરર કીધેલી જગ્યાએથી ખસી જાય તો દીનઆધનના કામેને ખલલ પોહોંએ છે. દીનકર્દમાં તો એમ કહે છે કે :— “જ્યારે (નોરોજ) તે ઠરાવેલા હિંગામથી ખસી જાય તો અસલના કાનુનથી તેનો જે મહીમાં તે નખલો થાય; આમ લોકોની ગોઠવણને હરકત થાય, માણસોની આસાની તથા રામશની, અને તેઓનું કામ કાજનું જેર ઘટે, અને તેનું ક્ષત જે અસલથી સ્થાપેલું તેની રચના ઉલટઈ જાય; અને બોહલી હકુમત અને આ જશનો સાથે

બેઠાયલી બેહદ ફાયદાની ચીજો નખલી પડે; માણસોના કામને માટે રંજ તથા ઉદ્યોગને અને દુન્યાની ખેતી અને આબાદીને સુસ્તી પોહોંચે.”

“જે ‘હુશ્મોર્તીક’ (વેહવાર) વર્ષ માણસો મધે તેની જગાએથી ખસાડવામાં આવે તો દુન્યાનો ધણો કારોબાર ઉઠલ પાડલ થઇ જાય.”

આ પ્રમાણે જોતાં આપણો નોરોજ તેની જગાએથી ખસી જવાથી આપણા જશનોમાં અને ક્રીયાઓમાં મોટી ઉઠલ પાડલ થઇ ગયલી છે. આપણે જુદાં જુદાં જશનોની ક્રીયાઓ કરીએ છીએ તે સઘલી કવખતની થાય છે, અને જે શુકરચુન્નરીઓ પરવરદેગારની હજુરમાં કરીએ છીએ તે શુકરચુન્નરીઓની મકશદ ઉઠાઇ જાય છે. તેટલા માટે વરસની મોસમો અને જશનો બરોબર વખતસર લાવવાને માટે પેસદાદ અને ક્યાની પાદશાહોના વખતથીજ કબીસો કરવાનો રવૈધઓ પડયો હતો. દીનકર્દમાં કહે છે કે:-

“દાહાડો વધારવાને લગતું (વર્ષ), ખુદ જે ‘હુશ્મોર્તીક’ (વેહવાર) વર્ષ છે, (તેનો) મહીમા તથા ઉપયોગ નોરોજ, મહેરંગાન અને પેદાયશની શરૂઆતથીના બીજાં કદીમ જશનો વિષે છે; જે પ્રથમ રોજનું નવા પણું ક્યાનીઓએ સુકર કર્યું છે.”

આ ઉપરથી વાંચનારા સાહેબો જોશો કે આપણાં સઘલાં જશનો તેનાં બરોબર સુકર કીધેલા વખતેજ આવવાં જોઇએ. જે તેમ ન થાય તો દીનકર્દમાં કહેલા પ્રમાણે “દીન આધનને લગતું કામ જે ફસલો સાથે ફરજિયાત કીધેલું છે, તે આમ લોકોની ગણતરીમાંથી ખસતાં થાય છે.” આ રીતે વરસની સરૂઆત ખસી જવાથી આપણી દીન આધનના કામોને પણ ખલલ થાય છે.

જમશેદી નોરોજના દીવસને નોરોજે આમ કહે છે. ઉપર જણાવવા મુજબ લાંબા જમાનાઓથી એ દીવસ ફરવરદીન મહીનો અને હોરમજ્દ રોજ ઉપર પડતો હતો. નોરોજે આમનો અર્થ તમામ ખલકતનો નોરોજ કરીને થાય છે. તમામ જરથોસ્તી આલમના લોકો પોતાનું છેલ્લું સાલ સહી-સલામતીથી પસાર કરી આવવાને માટે અને હવે પછીના અનેક સાલો પણ તેવીજ રીતના ચુન્નરે એવી રીતની સુકરચુન્નરી દાદાર હોરમજ્દ હજુરમાં કરવાને માટે એ દીને એબાદતગાહોમાં અને પોતાના ઘેરોમાં બંદગી કરતા હતા. એ નોરોજનો દીવસ જેમ લોકો એબાદતમાં ચુન્નરતા તેમ વળી સાદી રામશની પણ પાળતા હતા. એ દીવસ તમામ સૃષ્ટીના નવા વરસના દીવસ તરીકે અસલવારેથી ગણાતો આવ્યો છે. શીયાલાની રતુ થંડીવાલા મુલકના લોકોને અનગમતી હોય છે, જ્યારે ગરમીવાળી બાહાર યાને વસંતની રતુ તે લોકોને આવકાર દાયક હોય છે. તેથી બાહારની મોસમ એ દીવસેથી સરૂ થતી હોવાને લીધે પણ આપણ જરથોસ્તીઓને એ બાબેની ખુશાલી પેદા થાય છે. કકડતી થંડીવાલા મુલકના લોકોનેજ સખત થંડીની બેજારીનો અનુભવ હોય છે, એવી સખત થંડી ધરાનના મુલકમાં પડતી હતી અને તેથી તે થંડીને દેવની પેદા કીધેલી થંડી એમ અવસ્તામાં ગણી હતી. એવી થંડીથી જ્યારે લોકોનો છુટકારો થાય અને ગરમીને તેઓ આવકાર આપે અને તે બાબે હોરમજ્દની હજુરમાં સુકરચુન્નરી અને જશનો કરે તો તેમાં કાંઈ નવાઈ જેવું નથી. આવી રીતે સુકરચુન્નરી એ નવાં વરસને દીવસે ચુન્નરવાનો ચાલ ધણા જુના જમાનાથી ચાલતો આવેલો છે. દરેક કોમના લોકો પોતાના બેસતાં નવાં વરસના દીવસને સુખ ગણે છે, પણ આપણ જરથોસ્તીઓને બેસતાં નવાં વરસનો દીવસ સુખ ગણવાના અનેક કારણો મળ્યાં છે.

૧ જુ—છેલ્લું આખું વરસ સહી સલામત પુરું કરી આવ્યા તેથી.

૨ જુ—તે દીવસથી બાહાર યાને વસંતની મોસમ બેસે છે તેથી.

૩ જુ—એ દીવસે તમામ ખલકતને હોરમજ્દ પેદા કીધી તેથી.

૪ થું—એ દીવસે જમશેદ તથા બીજા અનેક પેસદાત અને કયાતી પાદશાહો ગાદીનશીન થયા હતા તેથી.

૫ મું—એ દીવસે નેક કામોનું મુરત યાને સરચાત કરવા ફરમાવી છે તેથી. (દીનકર્દમાંથી સાહદત મહે છે કે એ દીને જેમ કયાનીઓ તેમજ બીજા બેહદ માણસો નેક કામો કરી ગયાં છે.)

આ રીતે જોતાં એ દીવસની ખુલ્લંદી મોટી છે અને એવો ખુલ્લંદ દીવસ ખુશાલીથી પાળવાની આપણી ફરજ છે. ફકત એક દીવસ નહીં પણ આખો ફરવરદીન મહીનો આપણી જરથોસ્તી શાહાનશાહાતના વખતમાં નોરોજના હીંગામ તરીકે પાળવામાં આવતો હતો. આખો ફરવરદીન મહીનાને તે વખતમાં છ ભાગમાં વહેંચી નાખવામાં આવતો હતો અને તે તબક્કાઓ પોતાના દરજ્જા પ્રમાણે પાદશાહો, શાહગનદાઓ, અમીર ઉમરાવો, આમના લોકો, ગુલામ-ચાકર નફરો વીગેરે ગુજારતા હતા. એ આખો મહીનામાં નોરોજ અને તેની પછીના પાંચ દીવસો ધણાજ ખુન્નેર્ગ ગણાતા હતા. તે છ દીવસો સુધી પાદશાહો ફરોજ સહવારના ખાશ ફરખારો ભરતા હતા અને ખાસ વ આમના લોકોની મુલાકાત લેતા હતા. વધી પાદશાહો એ દીવસો ઉપર લાયકાત ધરાવનારા લોકોને ખેતાબ અને ખેએલાતો બખશતા હતા. એ પ્રમાણે એ નોરોજનો ખુલ્લંદ હીંગામ હસી ખુશી સાથે લોકો ગુજારતા હતા.

તેટલા માટે એ જશનનો હીંગામ આપણે હાલના જરથોસ્તીઓએ પણ ખુશખુશાલીથી પાળવો જોઈએ. એ દીવસે સૌ સૌએ પોતાની શક્તી અને ગુન્નશ મુજબ સખાવતનો દસ્ત લંખાવવો અને સખાવત કરવા લાયકના ગરીબ નાચાર લોકોને પૈસાની, વસ્ત્રની અને ખોરાકની ઘટતી સખાવતો કરવી. એ નોરોજ ગરીબો પણ ખુશાલી અને સાદમાનીથી ભોગવે એવી ટંકા શક્તીવાનોએ તેઓને માટે કરી આપવી જોઈએ. બીજું એ કે, એ મુખારક દીવસે સર્વે જરથોસ્તીઓએ પોતાની ગુન્નશ મુવાફિક સારા વસ્ત્ર પહેડી, એઆદતગાહામાં જઈને બંદગી કરી પાક યજ્ઞતાંલાની હજુરમાં શુકરગુજર થવું તથા ખુશખુશાલી સાથે, સારી રમત ગમતોથી અને નીરોદોશ રમુજોમાં વખત ગુજારવો.

રખીથવનનું જશન—ઉપત્રાં નવા શાહનાં નોરોજ પછીનું બીજું બહુર જશન ફરવરદીન મહીનો અને અરદીબેહેસ્ત રોજને કરવામાં આવે છે, તે રખીથવનનું જશન કહેવાય છે. રખીથવન યાને ગરમીનો હીંગામ તો જમશેદી નોરોજના એસવા સાથેજ પડે છે. પણ ગરમી ઉપર અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદ મવકલ હોવાથી તે અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદની આરાધના તે અમશાસ્પંદના નામના અરદીબેહેસ્ત રોજને કરવામાં આવે છે. ગરમીની મોસમમાં સૃષ્ટીના કાયદા પ્રમાણે દીવસ લાંબો અને રાત ટૂટી હોય છે. તેટલા માટે એ મોસમમાં દાહાડાની પાંચ જેહ યાને પાંચ ભાગ કરવામાં આવ્યા છે. એ પાંચ જેહોમાં રખીથવન જેહ દાહાડાના મધ્યભાગમાં આવે છે. તે વખતે સખત ગરમી પડે છે તેથી એ ગરમીના વખતના ભાગને રખીથવન જેહ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ગરમીનો અમલ સાત મહીના સુધી રહે છે. તેટલા માટે ફરવરદીન મહીનાની સરચાતથી તે મેહર મહીનાની આખેરી સુધી રખીથવનનો અમલ રહે છે. આવાં મહીનાની સરચાતથી તે અસપંદાદ મહીનાની આખેરી સુધીની મોસમ શીયાળાની મોસમ ગણાય છે. એ મોસમમાં દીવસ ટૂટા અને રાત લાંબી હોય છે. તેથી એટલા મહીના દીવસના પાંચને બદલે ચાર ભાગ કીર્વેજા છે. એ પાંચ મહીના સુધી રખીથવનનો યાને ગરમીનો અમલ નહીં હોવાને લીધે એ દીવસો ઉપર રખીથવન જેહ ભણાતી નથી. રખીથવનનું જશન મોટું જશન ગણાય છે, જે ફરવરદીન મહીનો અને અરદીબેહેસ્ત રોજને બપોરના નધ્યાન યાને રખીથવનના વખતે કરવામાં આવે છે. એક જરથોસ્તીને માટે કેટલીક ક્રીયા કરવા કરાવવાની ધર્મે ફરજ નાખી છે તેમા રખી-

થવનની ક્રીયા કરવાની પણ ફરજિયાત રહે છે. જો એક જરથોસ્તી રપીથવનની ક્રીયામાં ભાગ નહી લે તો તે ગુનેહગાર ઠરે છે. આપણી નેરગસ્તાન કેતાબમાં કહેલું છે કે “ધર્મેનું ફરમાન છે કે રપીથવન ઇજી દરેક આદમીએ ગુનરેશ કરવી. એ ગુનરેશથી છુટવા માંગે તો તે અનધટતું અને ગુનાહ ભરેલું છે.”

આ દુન્યામાં સઘળી જાતની આદત લાવનાર હારેમન છે. જમ્મેસ્તાનમાં અવાખતર યાને ઉતર તરફનો પવન જેને અવસ્તામાં ધીકારેલો છે તે પવન ટુકડી માણસો ઉપર તરેહવાર જાતનાં રોગોનો હુમલો લાવે છે. એ પવન હારેમન તરફથી આવતો હોય એવું અવસ્તાના જમાનાના લોકોનું મત હતું. દુન્યાની સરઆતમાં હારેમનની ખરાબી તોડવાને માટે રવીથવન ગેહમાં હોરમજ્દે અમશાસ્પદોની સાથે મીનોષ ઇજશને કરી હતી અને પેહેલ પેહેલી રપીથવન ઇજી હતી, એમ યુનદેહેશ ઉપરથી જણાય છે. રવીથવન ઇજવાની મુલ મકશદ હારેમન તરફથી આવતી ખરાબીઓને અટકાવવાને માટે છે. રવીથવનનો એક અર્થ દક્ષીણ દીશાનો પણ થાય છે. એ રવીથવનની મોસમને દક્ષીણ તરફના પવન સાથે નીસબત છે. રવીથવનના (દક્ષીણના) પવનને અવસ્તા જમાનાના લોકો ઉત્તમ ગણતા હતા. જ્યારે ઉતર તરફના પવનને ખરાબી કરનાર ગણતા હતા. ઉતરનો પવન સઘળું વેરાન કરનારો, માણસ જાતની તખીયતનો ખીગાડો કરનારો, વરસાદના વરસવાને અટકાવનારો, ટુકડાં રપેનામીનોની પેદાયશને નુકશાન કરનારો છે એમ અવસ્તામાં જણાવેલું છે. જ્યારે દક્ષીણ તરફનો પવન તમામ દુન્યાને વધારનારો, આખાદી કરનારો, તરોતાજી બખશનારો અને માણસ જાતને સારી તંદરોસ્તીમાં રાખનારો ગણેલો છે.

જેમ રવીથવન સાથે અરદીએહેસ્ત અમશાસ્પદને સંબંધ છે તેમ વનંત સેતારાને પણ સંબંધ છે. દાદાર હોરમજ્દે દુન્યાની પાસખાનીને માટે ચાર સેતારાઓને ચાર દીશાએ રાખ્યા છે તેમાં વનંત દક્ષીણ તરફનો સેતારો છે. એ સેતારાની મદદથી આપણે દક્ષીણ તરફનો દીલખુશ પવન મેલવીએ છીએ. એ વનંત સેતારાને દેવને લગતાં પ્રાણીઓના નુકશાનનો અટકાવ કરનાર ગણીયો છે માટે વનંત યજ્ઞદની આરાધના પણ રવીથવનના હીગામ ઉપર કરવામાં આવે છે જેની ક્રીયા નોરોજને દીનેજ હાવન ગેહમાં કરવામાં આવે છે. એ ક્રીયામાં ફરેમેહેરમાં વનંત યજ્ઞદની બાજ ધરતાં બાજ ધરનાર મોએદ પોતાના હાથમાં “નવ ગરેહ” યાને નવ ગાંઠની લાકડી ધરે છે અને હારેમનને લગતી દરેક પુરી શક્તીઓના નામ દેતાં તે એજમતી લાકડીનો ફટકો તે પુરી શક્તીઓને મારવાને માટે બોંય ઉપર ઠોકે છે. યાને કે દુન્યામાંથી રપીથવનની ખુશાનુમા રતુ સાથે ખરાબ શક્તીઓને દુર ઉતર દીશા તરફ હાંકી કાઢાડવામાં આવે છે. તેટલા માટે રપીથવનની ક્રીયા કરવાની મકશદ એજ રહે છે કે એસ્તાં નવાં સાલથી દુન્યામાંથી રોગ મરકીનો ઘટાડો થાય, તે વરસમાં સારા વરસાદની વૃસ્ટી થાય અને દુકાલ અને દીપણીની આદત દુર થાય, દક્ષીણ તરફનો ખુશ પવન લાંબો વખત ટુકડી સઘલી વતાવર્ણને સાફ કરે અને તેથી માણસ જાતની સુખશાંતીમાં વધારો થાય. આવી મકશદની શુકરયુજરી માટે રપીથવનની ક્રીયા કરવામાં આવે છે અને દરેક જરથોસ્તીની ફરજ છે કે એવી ક્રીયામાં ભાગ લેઈ શુકરયુજરી ઇચ્છી તે પરવરદેગાર પાસેથી દુન્યાના તમામ લોકોની આખાદી ઇચ્છવી.

ખોરદાદશાલ—વરસનું ત્રીજું જશન તે ખોરદાદ સાલનું જશન ગણાય છે. નોરોજથી તે ખોરદાદસાલ સુધી નોરોજનોજ હીગામ ગણાય છે અને ખોરદાદ સાલના દીવસ સાથે એ હીગામ ખતમ થાય છે. જમશેદી નોરોજ નોરોજે આમ ગણાય છે જ્યારે ખોરદાદસાલનો નોરોજ નોરોજે ખાસ ગણાય છે. કારણકે તે દીને આગલા વખતમાં ધરાનના પાદશાહો અને અમીરો ખાસ કરીને એ દહાડો મોજ સોખથી ગુજરતા હતા. એ દાહાડો આગલા વખતમાં ઘણા મોટા બનાવોને જન્મ આપનાર ગણાયો છે. આપણા પેહેલવી પુસ્તકોમાં એજ દહાડે ૨૭ મોટા બનાવો વારા ફરતી બન્યા હતા એમ કહેવામાં આવે છે. જેમાં ખાસ કરીને અશો જરથોસ્તનો જન્મ એ

દીવસે થયો હતો, એજ દીવસે તેવણ ખોદા સાથની ગોદતેયુમાં રોકાયા હતા અને એજ દીવસે તેવણે શાહ ગુસ્તાસ્પને નરયોસ્તી દીનમાં લીધો હતો અને દીન ફેલાવવાનો પાયો નાખ્યો હતો. એ ઉપરાંત ખીજ અનેક ધરાનની તવારીખને લગતા બનાવોને જન્મ આપનાર એજ દીવસ હતો. અલખીરનીના લખવા સુજ્ય એ દીને ધરાનના લોકો સાત જાતનો અનાજ એક રકાખીમાં વાવતા હતા અને તેમના ઉગવા ઉપરથી વરસનો પાક કેવો જશે તેનું અનુમાન કરતા હતા. વધી એ દીવસ ખાસ કરીને ધરાનમાં નાહાવાનો ગણાતો હતો કારણકે ખોરદાદ અમશાસ્પંદ પાણી ઉપર મવકલ છે. તેટલા માટે એ દીને લોકો નાહી તથા પાક થઈ એખાદતમાં ગુજરતા હતા. એ નાહાવાનો ચાલ કેમ પડ્યો તેને માટે અલખીરની લખે છે કે શાહા જમશેદ નેહેરો ખોદાવી હતી અને તે નેહેરોમાં ખોરદાદસાલને દીવસે પાણી દાખલ કરીધાં હતાં. આથી પાણી લોકોને છુટથી મલવાથી તેઓ ખુશીમાં આવી ગયાં હતાં અને છુટથી નાહી ધોઈ સર્વેએ પોતાના તનને સાફ કરીધું હતું. ત્યારબાદ એ દીને નાહાવાનો એવોજ ચાલ લોકોમાં પડી ગયો હતો. વળી એમ પણ જહેવામા આવે છે કે પાદશાહ જમશેદ ગાદીએ આવવાની આગમ્ય ધરાનમાં ઘણા વરસ સુધી વરસાદ ખેંચઈ ગયો હતો અને જમશેદના ગાદીએ આવવા પછી એજ દીને ધોધમાર વરસાદ પડ્યો હતો અને આખાદી થઈ હતી. જમશેદી નોરોજ અને ખોરદાદસાલ જુદાં જુદાં જશનો ગણાતાં હતાં પણ હોરમજદ ખીન શાપુરના ગાદીએ આવવા બાદ એ બંધે દીવસોને બેડી નાંખી નોરોજનો હીંગામ પાળવામાં આવતો હતો. વળી તેને એ દીવસે સારા સગન દાખલ પાહોરો ઉપર મોટાં બલતાં સલગાવવાનો હોકમ કરીધો હતો. કારણકે તેમ કરવામાં તે સગન સમજતો હતો અને ખીજું એ કે તેમ થવાથી ખરાબ હવાનો નાશ થતો હતો.

ખોરદાદસાલ અને નોરોજને અતલગનો સંબંધ એ છે કે ખોરદાદ અમશાસ્પંદ વખતનો પણ માલેક છે. તેથી સર થતાં વરસ ઉપર ખોરદાદ અમશાસ્પંદ માલેકી ધરાવે છે. તેટલા માટે તેની ખુશનુમનથી સુકરગુજરી કરવામાં આવે છે. જેમ રપીથવનનો માલેક અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદ છે તેથી અરદીબેહેસ્ત રોજે શુકર ગુજરીનું જશન કરવામાં આવે છે તેમ ખોરદાદ વરસનો માલેક છે અને વરસ હોરમજદ રોજથી સર થાય છે તોપણ તેની સુકર ગુજરી આપણે વરસ ઉપર મવકલ અમશાસ્પંદ ખોરદાદના રોજને દાહાડે કરીએ છીએ. એ જશનનો સખબ તમામ આલમના લોકોને સુખ, તનદરોસ્તી અને લાંબી છંદગી મલે અને તેઓ ખીજાં અનેક સાક્ષો બેવા પામે એવી રીતની બંદગી ગુજરવાને માટે છે.

સદદર નામની ખેલેલવી કેતાબમાં એવું ફરમાન આપ્યું છે કે દરેક નરયોસ્તીએ ખોરદાદ-સાલના દરન ઈજવા બેઠીએ; વળી ત્યાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે એ દીને હકતાલાની બખશેસથી સર્વે આદમીઓની આખાં વરસની રોજ નેમાય છે. યાને કે આખાં વરસની રોજ દર સાલ એ સુખારક રોજે લખાય છે. સદદરે બેહેરે તવીલમાં લખે છે કે એ રોજે આફગાન પાક પવીત્ર મોબેદ પાસે કરાવવું, અને ખોરદાદની આરાધના કરાવવી કે જેથી ખોરદાદ અમશાસ્પંદ તે માણસ તરફથી સારી બલામન પરવરદેગાર આગલ કરે. અલખીરની કહે છે કે ધરાનીઓ એ દાહાડને “આશાનો દાહાડો” કહે છે.

અશો ફરોહરનું ફરવરદીઆંનનું જશન—વરસના સર થવા પછીનું ચોથું જશન તે ફરવરદીન મહીનો અને ફરવરદીન રોજનું યાને અશો ફરોહરનું જશન આવે છે. એ જશન કુલે હમાઅશો ફરોહરનું ગણાય છે. એ જશન ગયોમર્દથી તે હાલના અને હવે પછી આવતા સોશીયોશના જમાના સુધીના સઘલાં ફરોહરનું ગણાય છે. ખ્રીસ્તીઓમાં “All Saints Day” જેવો દાહાડો આવે છે તેવી મતલબનો આ જશનનો દાહાડો ગણાય છે. દર મહીનાનો ફરવરદીન રોજ હમા અશો ફરોહરનો દાહાડો ગણાય છે તોપણ અસલવારેથી ફરવરદીન મહીનો અને ફરવરદીન રોજ અને આદર મહીનો અને ફરવરદીન રોજ એ બેદીવસોને અશો ફરોહરના

મોટા દાહાડા નરીજે ગણુવામાં આવ્યા છે. તેમાં ફરવરદીન મહીનો અને ફરવરદીન રોજનું જશન મોટી યુજરોગી ધરાવે છે. એ દીવસ ઉપર સર્વે નરયોસ્તીઓની પોતાના યુજરેલાં ન્યાગાનો અને વાહાલાં ખેશીઓની સામતી યાદ કરવાની ફરજ રહે છે. દરેક નરયોસ્તીએ એ દીવસે પોતાનું ચીત રોકી પોતાના યુજરેલાં વાહાલાંઓની યાદ દુખમાઓ નજદીક નાંધ જાતે કરવી જોઈએ અને તેઓની નંધઅતે કીયાઓ કરાવવી જોઈએ.

અરદીખેહેશતગાનનું જશન—પાંચમું જશન અરદીખેહેશત મહીનો અને અરદીખેહેશત રોજનું પડે છે. એ જશનને અરદીખેહેશતગાનનું જશન કહે છે. અરદીખેહેશત એટલે ખેહેશતની મીસાબનું એવો અર્થ આગલા નરયોસ્તીઓ ઉઠાવતા હતા. વસંતનો બાહાર એ મહીનામાં એટલો બધો ખીલેલો રહેતો હતો કે તેથી એ મહીનાને અરદીખેહેશત ગણેલો છે. ફરસી વજરકરદમાં અરદનો અર્થ ગાવું કીધેલો છે કારણકે એ મહીનામાં તમામ વરંદાએ ઝાડો ઉપર ખેસીને ખુશ સરોદ ગાય છે. અરદીખેહેશત અમશાસ્પંદ આતશ તથા રોસ્ની ઉપર મવકલ છે, અને આતશ નરયોસ્તીઓનો કેવલો હોવાથી એ જશનની યુજરોગી આપણે મોટી ગણીએ છીએ. આગલા ધરાનના પાદશાહો એ દીવસને લડાઇ ઉપર જવાનો ઠેકવતા હતા (ફરંદએ જાહાંગીરી) અને પાદશાહો રમ્યાત સાથે મુલાકાત કરતા હતા. એ દીવસે દરેક નરયોસ્તીની એવાદતગાહામાં જઇ બંદગી કરી મુરાદ માંગવાની ફરજ રહે છે અને આતશ સાથે જે કાંઈ યુનાહા થયો હોય તે માટે પસેમાન થઇ અરદીખેહેશત અમશાસ્પંદની માફી ચાહાવી.

મહીઓજરેમ ગાહમબાર—છઠ્ઠું જશન પેહેલા ગાહમબારનું પડે છે. એ પેહેલો મહીઓજરેમ ગાહમબાર અરદીખેહેશત મહીનો અને ખોરશ્દ રોજથી સર થઇ દેહપમેહેર સુધીના પાંચ દાહાડા ચાલુ રહે છે. દરેક નરયોસ્તીઓ ઉપર વરસની છ કીયા કરવાની ધર્મે ફરજ નાંખી છે તેમાં ગાહમબાર ધનવવાની અને તેની આશણી કરવાની પણ ફરજ નાખેલી છે. અસલવારેથી આપણા વડવાઓ એ જશનેને જેટલી અગત્ય આપતા હતા તેટલી ખીજાં જશનેને આપતા હતા નહીં. ગાહમબાર પૃથ્વી અને તેની પેદાયશને પ્રમટીકરણ મલવાના જશનો છે અને તેથી એ જશનો ધણા મુખ્ય ગણવામાં આવ્યાં છે. આમીને ગાહમબાર પ્રમાણે દરેક પેદાયશના બનાવ્યા બાદ હોરમજદે અમશાસ્પંદોની સાથે ગાહમબાર ધન્યા હતા. તેટલા માટે હોરમજદ અને અમશાસ્પંદોએ સાથે મલી ગાહમબારની મીયજદ ધજ હતી તેમ આદમીઓએ પણ એક ખીજની સાથે મલી ગાહમબારની મીયજદ ધજવી જોઇએ. ગાહમબારનો મુલ અર્થજ એક જગા ઉપર સોંધે મલવું એમ થાય છે. ગાહમબારનો પેહેલવી ખોલ ગાસાનબાર, ગાસ=જગ્યા અને અમબાર=એકથું થવું ઉપરથી નીકળ્યો છે યાને કે ગાસાનબાર એટલે એકઠા થવાની જગ્યા એમ થાય માટે ગાહમબારના જશનો સર્વેએ સામટા ભેગા થઇને કરવાં જોઈએ. આગલા વખતમાં ગાહમબારના જશનોમાં પાદશાહથી તે ફકીર સુધી સાથે મલત્ર યાને કે નીચ ઉંચનો કાંઈ પણ તફાવત વગર એ જશનો કરવામાં આવતાં હતાં. ગાહમબારને વહી રતુઓના જશન તરીકે પણ ગણવામાં આવે છે. માટે ગાહમબારના જશનો યુરોપમાં હાલમાં થતા પાકની ઉતપત્તીના મેલાવડ (Harvest feast) સાથે સરખાવી શકાય. નરયોસ્તી ધર્મની રૂએ નરયોસ્તીઓનો મુલ ખવાશજ એવો રહે છે કે પોતાના ઉપર થયેલાં હેશાનનો બદલો તેઓએ વાલી આપવોજ જોઈએ, ત્યારે જે ન્યામતો તેઓ જુદી જુદી મોસમોમાં મેલવે છે તે માટે અહુરમજદનો ઉપકાર માનવાની તો તેઓને માથે મુખ્ય ફરજ રહે છે. એવી ફરજ બજાવવાને ધણા જુના જમાનાથી નરયોસ્તીઓ દાદારનું બેયું હેશાન માનવાને એકઠા થતા હતા તથા સુકરચુનરી કરતા હતા અને ખાશ વ આમ બેયું ખાનું લેતા હતા. એ રવાજને એટલો તો ચીવટપણે નરયોસ્તીઓ પાળતા હતા કે તમામ નરયોસ્તીઓ ગાહમબારની મીયજદમાં બામ લે છે કે નહીં તેને ચાટેની તકેદારી કરવાની અને ઘટેલો એ કામમાંથી બાકી

રહેનારાઓને ધટતી સળ ફરમાવવાની સત્તા દસ્તુરોના હાથમાં આપવામાં આવતી હતી. તે દસ્તુરો પોતાની સત્તા, ગાહામબારના કામમાંથી અલગ રહેનારાઓને ખુશ્વા પાડી, ગુજરાનના સાધણો છીનવી લેખ અથવા તો ન્યાતબાહાર મુકી, બળવતા હતા. (આશીગાને ગાહામબાર) એવી રીતે વરસમાં છ વખત બેગા મલવાનો રવષ્ઠો અસલવારેથી ચાલતો આવેલો છે અને તે હમણા પશુ ધણી ઉલટથી ચાલુ રહેલો છે. પશુ અતરે જણાવવું જોઈએ કે હાલે ને રૂધી ગાહામબારના જમનવારની ચાલે છે તે રૂધીમાં એક સુધરેલી કામના જમનવાર તરીકે સારા ફરફારો થવા જોઈએ. હાલના ગાહામબારોના જમનોનો દેખાવ એવો તો કદરૂપો થઈ પડ્યો છે કે એવાં જમનમાંથી સારા અને મોભાવાલા લોકો દુર થઈ જાયતો તો તેમાં કાંઈ નવાઈ જોવા નથી. ગાહામબારની ચાશણીનો અર્થ ગાહામબારનું ફક્ત ભોતું ખાતું એમ થતો નથી. પેહેલી ને ફરજ દરેક જરથોસ્તીને માટે રહે છે તે જશનમાં ભાગ લેખ ને પવીત્ર કલામો બણાવ તે ધ્યાનથી સમજીને તે કીયામાં મીનોઈ ચાશણી કરવાની છે અને ત્યારબાદ ને મીઅજદ અને ખાતું પકાવવામાં આવ્યું હોય તે મીઅજદ અને ખાનાની ચાશણી સુલેહ અને એકદીલી સાથે કરી ત્યાંથી છુટા પડવાની છે. આટલા ગાહામબાર વીશેના દુક ખોલાશા બાદ ગાહામબારના પેહેલાં જશનની બાજદ ઉપર આવીશ. ગાહામબારનું પેહેલું મેદીયોજરેમનું જશન વરસના સર થવા પછી ૪૫ મે દાહારે પડે છે. એ ગાહામબારનો અવસર પાંચ દીવસ સુધી પાળવામાં આવે છે. એ ગાહામબાર વસંત યાને બાહારની રૂતુંની નીચામતને માટેની સુકરગુજરી કરવાનું જશન છે. મધ્યો જરેમ્યનો અર્થ લીલોતરી આવવાનો મધ્યાંન વખત માને વસંતનો મધ્યાંન વખત એમ ચાલ છે. સદરે બુન્દેશન પ્રમાણે એ મેદીયોજરેમના વખતમાં ખોદાતાલાએ આશમાન પેદા કરીકું હતું. વીસ્પરદમાં એ ગાહામબારને “મધીયો જરેમ્યેહે પયંધો” માને દુધ સાથેનો મેદીયોજરેમ કહેલો છે. એ મોસમને દુધ સાથેનો તાલુકો આપવાનું કારણ એજ બાહારની મોસમમાં તમામ ઝાડપાનોમાં રસકસ અને દુધનો પુચકલ વધારો થાય છે.

દરેક ગાહામબાર ઇજવામાં આપણે એકનો એક હજાર ધણો સવાળ મેલવીએ છીએ. માટે આપણુ દરેક જરથોસ્તીની ફરજ છે કે ગાહામબારના કામમાં સામેલ થઈ તન, મન અને ધનથી મદદ કરી સવાબનો હમખેરો હાંસલ કરવો. જે આપણી પૈસાની ગુનજ નહી હોય તો એ કામમાં આપણી કોઈપણ તરાંબની મેહેનતનો હીસ્સો આપવો. જે કોઈ પશુ રીતનો હીસ્સો પશુ એ ગાહામબારના કામમાં આપવાની કોઈ જરથોસ્તીની શક્તી નહી હોય તો જશનમાં ભાગ લેખ દાદાર હોરમજદ ને સર્વોત્તમ પાદશાહ છે તેની પાદશાહી કબુલ કરવી.

ખોરદાદગાંનનું જશન—સાતમું જશન ખોરદાદ મહીનો અને ખોરદાદ રોજનું પડે છે. એ જશનને ખોરદાદગાંનનું જશન કહેવામાં આવે છે. ખોરદાદ મહીનાને ખાતું આપનાર મહીનો ગણવામાં આવતો હતો કારણકે એ મહીનામાં ધઉ, જવ અને મેવાઓ પાકીને તૈયાર થતા હતા. વળી ખોરદાદ વખતનો સાહેબ હોવાથી આપણા કલાકો, દાહાડાઓ, મહીનાઓ અને વરસો આપણે ખુશી ખુસાલીથી બરકરાવી અને અમન ચમન સાથે ગુજરીએ એવી ખાહેશ સાથે આપણે ખોરદાદની આરાધના કરીએ છીએ. ખોરદાદ ઝાડપાન અને પેદાયશ અને પાક ઉપર મવકલ છે તેથી તેની મારફતે દરેક જરથોસ્તીએ એ દીને દુન્યાની આબાદી વધે એવી ખાહેશ ચાહાવી. એ દીને દરેક જરથોસ્તીએ ખોરદાદ અમશાસ્પંદની આરાધના કરાવવી તથા નાહી યોષ બંદગીમાં સામેલ થવું અને ખોરદાદ અમશાસ્પંદની પેદાયશ સાથે ને કાંઈ ગુનાહ થયો હોય તે માટે માફી ચાહાવી.

મેદીયોશેહમ ગાહામબાર—આઠમું જશન તીર મહીનો અને ખોરદાદ રોજનીએ ગાહા. મબાર મેદીયોશેહમનું પડે છે. એ જશન ખોરદાદ રોજથી સર થઈ ટેપમેહેર રોજ સુધીના પાંચ દાહાડા ચાલુ રહે છે. એ જશન બ્યાલાની રૂતુંની તમામ ન્યામતોને માટે સુકરગુજરી કરવાનું છે. મધ્યોખેમનો

અર્થ ઉનાલાનો મધ્ય વખત યાને ભર ઉનાલો થાય છે. સદદરે યુન્હેહેસ્તન પ્રમાણે ખોદાતાલાએ એ ગાહામખારના અવસર ઉપર પાણી પેદા કીધું હતું. વીસ્પરદમાં એ ગાહામખારને “વાસતરો દાતએન્પેહએ” યાને ભર ગરમીનો ધાસની કાપનીનો સમો ગણ્યો છે. એ હીંગામને અન્નેજમાં (Summer Salstice) કહે છે. એ અવસર ઉપર જેમ પેદેલા ગાહામખારના જશનને માટે કહયું તેમ ગાહામખારની ક્રીયામાં આમ સાથે જોડાયું.

જશને તીરંગાન—નવમું જશન તીર મહીનો અને તીર રોજનું પડે છે. એ જશનને જશને તીરંગાન કહે છે. એ હીંગામ ઉપર અનાજ પાકી તૈયાર થવા બાદ તેના ભાગ કરી વેહેંચી લેવામાં અવતા હતા. એ જશનની યુજેરગી અસલવારેથી ઘણી ચઢતી ગણવામાં આવી છે. કારણ કે એ દાહડે શાહ મીનોચેહેર અને અદ્રાશીયાખ વચે દોસ્તી થઈ હતી. મીનોચેહેર અને અદ્રાશીયાખ વચે પોતાના મુલકની હદ વીશે વાંધો ઉઠ્યો હતો અને તેથી અદ્રાશીયાખ ધરાન ઉપર લશકર લેઈ ચઢી આવ્યો હતો અને તખરીસ્તાન ઉપર ઘેરો ઘાલ્યો હતો. મીનોચેહેરની હાલત અદ્રાશીયાખ સાથે જંગમાં ઉતરવા જેવી હતી નહી, અને તેથી મીનોચેહેરે એવી સરતે સુલેહ કરવા ઇચ્છ્યું કે તેનો એરેક્ષ નામનો પેહેલવાન ક્ષત્રીય યાને દેમાવંદ પાહાડ ઉપર ચઢી ત્યાંથી પુર્વ દીશા તરફ તીર ફેંકે અને જે જગાએ તીર પડે તે જગાને ધરાન તથા તુરાન વચેની હદ સમજવી. આ કરાર અદ્રાશીયાખે કયુલ કીધો હતો. તે મુજબ એરેક્ષ પેહેલવાને એક તીર દેમાવંદ પાહાડ ઉપરથી ફેંક્યો હતો, કે જે બામદાદે ફેંકેલો બપોરના બામ્યાન પાહાડ આગલ પડ્યો હતો. અલખીરની એ બાબે લખે છે કે પરવરદેગારના હોકમથી પવન તે તીરને એટલો તો દુર લઈ ગયો હતો કે ફરગહાના અને તખરીસ્તાન વચેની ખોરાશાનની હદ આગળ લાવી નાખ્યો હતો અને ત્યાંના સૈથી મોટામાં મોટાં ઝાડના થડમાં તે તીર બેઠો હતો. જ્યાંથી તીર ફેંક્યો હતો ત્યાંથી તેના આવી પડવાની જગ્યા વચેનું છેડું એક હજાર ૪૨સંગનું હતું. એ એરેક્ષ પેહેલવાનને માટે અલખીરની લખે છે કે તે ઘણાજ અશ્રાફ, પહરેજગાર અને દાહયો પુરશ હતો. તે પેહેલવાનની કુમકે અસપંદાદમદ અમશાસ્પદ આવ્યો હતો અને એરેક્ષને તેના ફરમાવ્યા પ્રમાણેનો તીર અને કામઠું બનાવવાનો હોકમ કીધો હતો. વળી અલખીરની લખે છે કે એરેક્ષે તે તીર પોતાના જીવને ભોગે ફેંક્યો હતો. તેને પાદશાહ અને બીજા ભેગા થયલાઓને પોતાનું દીલ દેખાડીને કહયું હતું કે તમે જુઓછો તેમ મારા દીલ ઉપર કાંઈપણ દરદ યા ઘાહ છે નહી. હુ જાણું છું કે જ્યારે હું આએ કામઠાં વતી તીર ફેંકશ ત્યારે હું કડકા બુકલા થઈને પડશ અને મારો જીવ જતો રહેશે. પણ તે મારો જીવ તમારા લોકોને માટે સડકે કરવાને માટે મેં ડોડાય કીધો છે. ત્યાર પછી તેને તે કામઠું હાથમાં લીધું અને તે વખતે દાદારે બક્ષેલાં જોરથી તે કામઠું ખેંચીને તીર ફેંક્યો કે તે ફેંકતાજ તે ચુરે ચુરો થઈને પડ્યો હતો. આ રીતે તે એરેક્ષ પેહેલવાને પોતાના દેશને દુશ્મનને હાથ જતું પોતાના જીવને ભોગે બચાવ્યું હતું અને પોતાના ભાઈબીથોને દુશ્મનના દોરથી બચાવ્યા હતા. એ એરેક્ષ બાબેનો ઇસારો આપણને તીર ચશતમાંથી પણ મલેછે. આવી રીતે ધરાન દેશનો એ રોજે છુટકારો થવાથી લોકો એટલું તો ખુશાલીમાં આવી ગયું હતું કે એ રોજને મોટાં જશનના દીવસ તરીકે ડોડવ્યો હતો. એ તીરંગાનનું જશન અલખીરનીના લખવા પ્રમાણે બે દીવસ પાળવામાં આવતું હતું. તીર રોજને નાંદલુ તીરંગાન કહે છે અને ગોશ રોજને મોટું તીરંગાન કહે છે. કારણકે ગોશ રોજે એરેક્ષ ફેંકેલો તીર પડેલો સોધી કાહાડવામાં આવ્યો હતો.

તેટલા માટે દરેક નરથોસ્તીની ફરજ છે કે પોતાના વડીલોથી ચાલતાં આવેલાં એ મોટાં જશનમાં ભાગ લેવો અને એરેક્ષ કે જે દેશહીતકારીક પુરશ થઈ ગયો હતો તેની એ દીવસ સાથે જોડાયજી યાદને તાજ રાખવી. વળી તેશતર આપણા તાજે સાથે પણ તાલુકા રાખે છે, ગાટે એ યજ્ઞની એ દીને આરાધના કરવાથી તે તમામ બદ સેતારાઓની ચાલને દફે કરેછે. એ તેશતર વળી વરસાદ ઉપર મવકલ છે અને એ મહીનામાં મધ્ય એશીયામાં પુશકલ વરસાદ વરશેછે. જે આપણે જમશેદી

નોરોજથી ફરવરદીન મહીનો ગણીએ તો હીદુસ્તાનમાં પણ એજ મહીનામાં વરસાદની વૃત્તી સર થાય છે. કારણકે તેમ ગણુતાં એ મહીના સાથે અગ્રેજી જુન માસ આવે છે. માટે તીર યજ્ઞદની આરાધના વખતસર કરવાથી એ યજ્ઞ વરસાદ મોકલી તમામ દુન્યાની આફતને દુર કરે છે.

અમરદાદગાંનનું જશન—દસમું જશન અમરદાદ મહીનો અને અમરદાદ રોજનું પડે છે. એ જશનને અમરદાદગાંન કહે છે. ફરંહંગે જાહાંગીરીમાં એ જશનને જશને નીલોદ્રી કહે છે. ખુરતાબ કેતાબમાં લખે છે કે અમરદાદ મહીનામાં તમામ ફલ અને મેવાઓ પાકીને તૈયાર થાય છે તેથી અમરદાદને મીઠા મેવાઓ આપનાર તરીકે ગણેલો છે. અમરદાદ અમશાસ્પદ ઝાડપાતોનો ઉપરી ગણાય છે અને એ મહીનામાં તમામ લીલોતરી ઉગી નીકળતી હતી. એ દીવસે આપણી ફરજ છે કે અમરદાદ અમશાસ્પદની નધઅતે આરાધના કરાવવી તથા બંદગીમાં સામેલ થઈ અમરદાદ અમશાસ્પદ જે ન્યામતો બક્ષે છે તેના શુકરાના કરવા તથા તેની પેદાયશ સાથે જે કાંઈ ગુનાહ થયો હોય તે માટે માફી આહાવી.

શેહેરેવરગાંનનું જશન—અગીયારમું જશન શેહેરેવર મહીનો અને શેહેરેવર રોજનું આવે છે. એ જશનને શેહેરેવરગાંનનું જશન કહે છે. ફરંહંગે જાહાંગીરીમાં કહે છે કે એ દીને શાહ દારાબ પેદા થયો હતો. શીરોશી પણ તેને એજ દાહાડે પેદા થયેલો ગણે છે. ખુરતાબ કેતાબમાં કહે છે કે એ મહીનામાં રધઅત પાદશાહને જમીન વીગેરેની મેહેશુલ ભરતી હતી તેથી શેહેરેવરનો અર્થ પાદશાહી ખજાનાનો વધારો એમ કીધો છે. કારણકે રધઅતના કર ભરવાથી પાદશાહી ખજાનો વધે છે. અલખીરની પ્રમાણે એ જશનની હીંગામથી લોકોને સગડીઓ સલગાવવી પડે છે. કારણકે શેહેરેવર મહીનાથી ઠંડીની મોસમ સર થાય છે. તેથી એ જશનને આતશનું પણ જશન ગણી આતશની આરાધના દરેક ઘેરમાં કરવામાં આવે છે. વળી એ દીને લોકો મેજબાની કરવાને સારું ભેગા મલતા હતા.

શેહેરેવર અમશાસ્પદ ધાતું ઉપર મવકલ છે તેમજ તે પાદશાહી ઉપર પણ મવકલ છે. શેહેરેવરનો અર્થ પાદશાહીની મોરાદનો સાહેબ એવો થાય છે. એ દીને સર્વે જરથોસ્તીઓની પ્રજા રહે છે કે એ અમશાસ્પદની નધઅતે આરાધના કરાવવી અને બંદગીમાં ભાગ લેવો. શેહેરેવર અમશાસ્પદ જે નીયામતો બક્ષે છે તે માટે શુકરજુજરી કરવી, અને રોજ રજાખનો વધારો થાય એવી તેની મેહેર આહાવી. આપણા રાજ કરતા રૈયત ઉપર મેહેરબાન રહે અને રૈયતની મુશકેલીઓ દુર કરે એવી મુરોદો આહાવી. તેમજ શેહેરેવર અમશાસ્પદની પેદાયશ તરફ જે કાંઈ ગુનાહ થયો હોય તે માટે પસતાવો કરી માફી આહાવી.

પદ્મતીશેહેમ ગાહામબાર—બારમું જશન શેહેરેવર મહીનો અને આસ્તાદ રોજથી પદ્મતીશેહેમ ગાહામબારનું બેસી તે અનેરાન રોજ સુધી ચાલુ રહે છે. પદ્મતીશેહેમનો અર્થ મેવાને ઝાડ ઉપરથી ઉતારવાની અને અનાજને કાપવાની મોસમ એમ થાય છે. સદદરે બુન્દેદેશ મધે લખે છે કે એ ગાહામબારના અવસર ઉપર જમીન પેદા કીધી હતી. વીસ્પરદમાં એ ગાહામબારને પદ્મતીશહીએહએ હહીએહએ યાને કહોલ તથા મેવાની ઉત્પત્તિનો શમો ગણેલો છે. એ ગાહામબાર પુરો થતાં ગરમીની મોસમનો અંત આવે છે. એ ગાહામબારના અવસર ઉપર જે નીયામતો આપણે મેલવ્યે છીએ તે માટે શુકરજુજરી કરવાને માટે સર્વે જરથોસ્તીઓને ભેગા મલવાની ફરજ રહે છે.

જશને મેહેરંગાંન—તેરમું જશન મેહેર મહીનો અને મેહેર રોજનું પડે છે. એ જશનને જશનને મેહેરંગાંન કહે છે. એ જશનને ફારશીમાં નોરોજે મીજની કહે છે. જમશેદી નોરોજનું જશન જેટલું અગત્યનું ગણાય છે તેટલુંજ અગત્યનું એ જશન પણ ગણાય છે. આગલા વખતમાં એ મેહેરંગાંનનો અવસર પણ જમશેદી નોરોજની માફક છ દીવસ સુધી પાળવામાં આવતો હતો. મેહેર મહીનો અને મેહેર રોજના જશનને મેહેરંગાંને આમે અને મેહેર મહીનો અને રામ રોજને મેહેરંગાંને ખાશે કહેતા હતા. જમશેદી નોરોજ ગરમીની સરઆત થવાનું જશન છે. જયારે

મેહેરંગાન ગરમીની આખેરી આવવાનું જશન છે. જમશેદી નોરોજનું જશન મેષ વિષુવ (vernal equinox) થવાનો વખત છે જ્યારે મેહેરંગાનનું જશન તુલા વિષુવ (autumnal equinox) થવાનો વખત છે. સખત શીયાલા પછી રાત દીવસ સરખા થઇ ઊનાલો બેસે છે તેમ મેહેરંગાનના હીંગામ ઉપર સખત ઊનાલો પછી રાત દીવસ સરખા થઇ શીયાલો બેસે છે. મેહેરંગાનના જશનનો હીંગામ ખ્રીસ્તી સ્પેટેમબર માસની ૨૧મી તારીખ ઉપર આવેલો જોઈએ કે જે વખતથી દીવસ ટુકો થઈ રાત લાંબી થતી જાય છે. તેટલા માટે દીવસના ટુકા થવાનાને લીધે અને ગરમીનો અવસર પુરો થવાને લીધે એ રૂતમાં આખા દીવસની ફકટ ચારજ ગેહ ગણાવામાં આવે છે. મેહેર મહીનો અને અનૈરાન રોજે રખીથવનનો હીંગામ પુરો થાય છે અને આવાં મહીનાના હોરમજદ રોજથી રખીથવન ગેહ ગણવાની બંધ પાડવામાં આવે છે. યાને કે ગરમી પુરી થયાથી અરદીમેહેસ્ત અમશાસ્પદનો અમલ પણ પુરો થાય છે. પણ આપણી હાલની રોજ માહાની ગણતરી પ્રમાણે તો મેહેર મહીનાની અધવચેથી ગરમી શરૂ થાય છે તેથી ખરી રીતે જોતાં તો રખીથવનનો હીંગામ મેહેર મહીનાથી ચાલુ થવો જોઈએ પણ તેમ નહીં થતાં હવડેનો ખીજ મોશમમાં રખીથવનનો હીંગામ થાઇ પડ્યો છે.

મેહેરંગાનનું જશન ઘણા કદીમ જમાનાથી આપણુ જરથોસ્તીઓ પાળતા આવ્યા છે. એ દીવસની ખુન્નેગી પણ ઘણી મોટી ગણાવામાં આવે છે. મેહેર યજ્ઞ એક બલવંત ફરેસ્તો ગણાય છે અને એ યજ્ઞની આરાધના એક વખત ઇરાનમાં તેમજ દુન્યાના મોટા ભાગમાં મોટા પાયે ઉપર થતી હતી. તેથી એ જશન પણ મોટું ગણાતું હતું. મેહેર યજ્ઞ રોસ્તી ઉપર મવકત્ર યજ્ઞ છે જે યજ્ઞની બલવંત શક્તીનું ખ્યાન આપણને મેહેર યસ્ત ઉપરથી મળે છે. આગલા ઇરાનના જરથોસ્તીઓ સાચા, ઇમાનદાર, નીતીમાન અને સદગુણી બન્યા હતા તે મેહેર યજ્ઞની પ્રસ્તેશની ખુબીથી બન્યા હતા. તે વખતના જરથોસ્તીઓ મેહેરની મેહેર મેલવવાની મોટી કાલજી રાખતા હતા અને મેહેરના કેહેરથી ડરી ધુજીને ચાલતા હતા. આવા એક બલવંત યજ્ઞની આરાધનાનો દીવસ આપણુ જરથોસ્તીઓમાં ઘણો મોટો ગણાતો આવ્યો છે. એ જશનની ખુન્નેગી વળી ત્યારીખમાં બનેલા એક મોટા બનાવને લીધે પણ મોટી ગણાય છે. શાહ જમશેદના આખા અમલ પછી ઇરાનનો એવો તો બરગસ્તે દાહાડો બેઠો હતો કે મોઢાને નસીબે ઘણોજ જલેમ પાદશાહ જોહાક ગાદીએ બેઠો હતો. એ પાદશાહના જીલમ હેડેલ ઇરાની રૈયત ઘણીજ હલાક થતી હતી અને નીરદોશના નાહક ખુનો રેડાતાં હતા. આવા જીલમગાર પાદશાહના વખતમાં એક આપઅખત્યાર ખવાશનો માણસ રૈયતને માથે વાસે થયો હતો. આ સખશ એક ગરીબ બુહાર કાવેહંગર હતો. જમશેદના વંશનો એક ઇરાની જીવાન જે પાછલથી નામીયો શાહ ફરેદુન થવા પામ્યો હતો તેને કાવેહંગર જઈ મળ્યો અને તે ફરેદુનની કુમક ઉપર રૈયતને જીહાક સામે બંદ મચાવવાને ઉશકેરી હતી. એ કાવેહંગરે પોતાની કમર ઉપરનો પોહોલો પતો એક લાકડી ઉપર બંધે તાંગી એક જીન્ડો બનાવ્યો અને તે વાવના હેડલ લખો માણસ બેશું કીધું. તે બેગાં કીધેલા લશકર સાથે કાવેહંગર ફરેદુનને જઈ મળ્યો અને ત્યારબાદ ફરેદુને ઇરાન ઉપર હુમલો લાવી જીહાકને હરાવી તેને કેદ પકડ્યો હતો. શીરદુશીના લખવા પ્રમાણે અને પાજંદ આફ્રીનમાં જણાવવા પ્રમાણે જીહાકને ફરેદુને દેમાવંદ પાહાડ ઉપર કેદ કીધો હતો એમ માલમ પડે છે પણ આપણા અવસ્તા ઉપરથી જણાય છે કે ફરેદુને જીહાકને કેદ કીધો હતો નહીં પણ મારી નખાવ્યો હતો. જીહાકના દોસ્તી રૈયતને છોડવવાનો બનાવ આએ મેહેરંગાનના જશનને દાહાડે બન્યો હતો તેટલા માટે એ જશન વધારે યાદગાર રહી ગયું છે. મેહેર મહીનો અને રામ રોજને મેહેરંગાને ખાસ કહેવાનું કારણ એ કે એ દીને શાહા ફરેદુને ઇરાનના તખ્ત ઉપર બેસી રૈયતને પાછો અદલ ઇનશાદ આપવા માંડ્યો હતો. જે કે ફરેદુન જેવા પુરાણા જમાનાના પાદશાહના વખતમાં એ જશનનો પાયો નખાયો હતો તેાપણુ તે જશન હજુર સુધી હાલના જરથોસ્તીઓમાં પણ યાદગાર રહી ગયું છે.

અલખીરની કહેછે કે એ જશનને દીવસે મીથ્ર યાને સુરજ પેહેલવેહેલી દુન્યાને રાશની આપી હતી, તેથી એ દીવસને મેહેર કહેશે છે. એ દીવસે એવો ચાલ હતો કે પાદશાહો સુરજ અને બાર રાસીના ચક્રની આકૃતિનું તાજ પેહેડતા હતા. વળી તે એમ પણ લખેછે કે એ દીને ઈશિનમાં મેલો ભરાતો હતો.

વળી અલખીરની લખે છે કે એ દીવસે ફરેદુનને ફરેસ્તાઓ મદદ કરવાને માટે આન્યા હતા અને તેઓની મદદથી તે જીહાકને હરાવી શક્યો હતો. તેથી ત્યારબાદ એવો સ્વધર્મ પડ્યો હતો કે મેહેરંગાનને દીવસે ખામદાદને વખતે એક જોરાવર લડવધ્યાને પાદશાહી મેહેલના ચોગાનમાં ઉભો રાખવામાં આવતો હતો જે પરોઢીયુ ફાટતાં પોતાના જેમ અને તેમ મોટા સાહાડે બોલતો હતો કે “અરે તમે ફરેસ્તાઓ, આ દુન્યામાં નીચે આવો, દેવો અને ખરાખી કરનારાઓને મારો અને તેઓને આ દુન્યામાંથી હાંકી કાઢો.”

વળી એવી પણ દંતકથા કહેવામાં આવે છે કે એ દીને ચંદ્રમાં કે જે રોશણી વગરનો કાજો ગોજો હતો તેને રોશની અખશી રોશનીથી દીપાવવામાં આવ્યો હતો તેથી સુરજ કરતાં ચાંદ એ દીવસો ઉપર ચઢીયાતો ગણાતો હતો અને ચાંદરનાનો વખત ભાગ્યસાક્ષી વખત ગણાતો હતો.

અશો નરથોસ્તે એ અસલ રેવાજને અનુસરીને મેહેર અને રામ રોજને મેહેરંગાનના હીંગામ તરીકે પાળવાને લોકોને ફરમાવ્યું હતું એમ અલખીરની લખે છે તેથી લોકો એ બંધે દીવસોને જશન તરીકે પાળતા હતા. પાઞ્ચલથી હોરમજદ બીન શાપુરે મેહેરથી તે રામ રોજ સુધીના બધા દીવસોને જશન તરીકે પાળવાને ફરમાવ્યું હતું.

“અનજુમન આરાએ નાશરી” અને “ખુરહાને કાતે” નામની કેતાઓના બનાવનાર લખે છે કે એ દીવસે ખોદાતાળાએ જમીનને ખીછાવી (યાને આબાદ કરી) હતી, તથા શરીરને આત્મા સાથે મેલ્યા હતા (યાને શરીરમાં આત્માની ઉત્પત્તિ કીધી હતી).

આ ઉપર જણાવેલાં સઘણાં દાસ્તાન ઉપરથી જોતાં આપણી ફરજ છે કે આપણા અસલી ન્યાગાનોની રસમ મુજબ એ દીવસ પરવરદેગારની બંદગી અને શોકરજુમરીમાં પસાર કરવો. સર્વેએ પોતાની જુગ્મશ પ્રમાણે મેહેર યજ્ઞની નમસ્કિતે આરાધના કરાવવી તથા ખુશી ખુશાલી સાથે દાહાડો જુગ્મરવો. એમ કરવાથી મેહેર યજ્ઞ આપણી ઉપર પોતાની મેહેર વરસાવશે.

અયાથ્રેમ ગાહામબાર—ચક્રદ્રુમું જશન મેહેર મહીનો અને આસ્તાદ રોજથી ચાથા ગાહામબાર અયાથ્રેમનું પડે છે, અને તે અનેરાન રોજ સુધી ચાલુ રહે છે. અયાથ્રેમનો અર્થ હામીન યાને ઉનાલાની ખજાશીનો વખત એમ થાય છે. સદ્દરમાં જણાવે છે કે એ ગાહામબારના અવસર ઉપર પરવરદેગારે તમામ ઝાડપાન અને વનસપતી પેદા કીધી હતી. વીસ્પરદમાં અયાથ્રેમને “ફરો ઉરવએસ્તરેમહે વરધનિ હરેસ્તાધય” યાને (ગરમી) નો છેડો લાવનાર અને ગોશન છોડવનાર કહ્યો છે.

એ ગાહામબારના જશનમાં પણ જેમ આગળ ગાહામબારની બાબદમાં જણાવવામાં આવ્યું છે તેમ ભાગ લેવો.

આબાંગાનનું જશન—પંદરમું જશન આવાં મહીનો અને આવાં રોજનું પડે છે. એ જશનને આબાંગાનનું અથવા આવાં અરદુઈશરનું જશન કહેછે. આવાં યજ્ઞ નારી ફરેસ્તો છે અને તે પાણી ઉપર મવકલ છે. જેમ મીથ્રની પરસ્તેશ જીના જમાનામાં દુન્યામાં મોટા પાયા ઉપર ચાલી હતી તેમ અનાહીત યાને અરદ્વીશુરની પણ પરસ્તેશ દુન્યામાં મોટા પાયા ઉપર ચાલી હતી. તેટલાં માટે અરદ્વીશુરનું જશન પણ યુજ્નેર્ગ ગણાતું હતું. એ જશન પણ ઈશિનમાં બનેલા તવારીખના મોટા બનાવને લીધે યાદગાર જશન ગણાતું હતું. અલખીરની તથા ફરંહજે નહાંગીરી ઉપરથી માલમ પડે છે કે ઈશિનના રાગ જીબીન તેહેમારમે એ દીને અદ્રાશીયાબને હરાવ્યો હતો અને તેને નહસાડી પોતે ગાદીએ બેઠો હતો. એ જીબીન તેહેમારમે વલી એ દીને નેહેરો ખોદાવી હતી. વળી એ આવાંના જશનને શાહ ફરેદુન સાથે પણ તાલુકો છે. કારણકે એ દાહાડે ફરેદુને સાત કેશરોમાં જીહાકને બંદીવાન કીધાની અને પોતે ગાદીએ આવવાની મનાદી ફરવી સર્વે લોકો કે જેઓ

જુહાકનાં જુલમથી નાહાસ્તાં ભાગતાં ફરતાં હતાં તેઓને પાછા આવી પોતાના ઘરોનો કબજો લેવાનો હોકમ ફરમાવ્યો હતો અને એ પ્રમાણે દુન્યામાં શાંતી ફેલાવી હતી.

વળી ૫૨૬ જે જહાંગીરીમાં એમ પણ લખવામાં આવે છે કે ઈરાનમાં સાત વરસ સુધી સખત દુકાલ ચાલ્યો હતો, ત્યાર બાદ એ જશનને દીવસે એકાએક વરસાદ વરસીયો હતો તેથી પણ એ દાહાડાને યુજ્જેર્ગ ગણે છે. આવાં મહીનો વરસાદને અર્પણ કીધેલો મહીનો છે. પુરતાબ કેતાબ પ્રમાણે જણાય છે કે એ મહીનામાં શીયાળાના વરસાદની સરખાત થતી હતી અને પાહાડો ઉપર બરફ પડવાથી પાણીના ચશમાંઓમાં વધારો થતો હતો અને સર્વ ખેદુતો ખેતીવાદીને સાર પાણી ભરી રાખતા હતા—માટે અરદવીશુર સાથે વરસાદને પણ તાલુકો છે.

એ જશનને દીને સર્વેની ફરજ છે કે પોતાના ન્યાગાનોને પગલે ચાલી અરદવીશુરની આરાધના કરવી તથા તમામ પાણી સાથે જે કાંઈ ગુનાહ થયો હોય તે માટે પસ્તાવો કરી અરદવીશુરની માફી ચાહાવી.

આદર યજ્ઞનું જશન—સોલમું જશન આદર મહીનો અને આદર રોજનું પડે છે. એ જશનને આદરનું જશન કહે છે. એ જશન ધેરના આતશનું છે. બર ઠંડીમાં આતશની ગરમી ધણી અગત્ય ધરાવે છે. આપણી યુનિટેલેશ પ્રમાણે આવાં મહીનાથી ગરમી ઓછી થઈ શીયાળો જોર પકડે છે અને દુન્યામાં દાખલ થાય છે અને રપીથવનની મીનોઇ શકતી જમીનની ઉપરથી જમીનની નીચે જાય છે. તે ઉપરથી જોતાં ધરાનમાં આદર મહીનામાં શીયલાનું વીશેશ જોર રહેતું હતું તેવા વખતમાં આતશ માણસોનો ઉપયોગી દોસ્ત થઈ પડતો હતો. પુરતાબ કેતાબમાં લખે છે કે આદર મહીનામાં હવા ધણી ઠંડી પડે છે તેથી સર્વે કોખને આતશ રોશન કરી તેની નજદીક ઠંડીને દુર કરવા બેસવું પડે છે તેથી આતશ સસગાવવાની ફરજ પડે છે. વળી આતશ જરથોસ્તીઓનો બંદગી કરવાનો કેબલો છે. તેથી બંદગી કરવાના કેબલા તરીકે તેમજ ઠંડીમાં ધણા અગત્યના દોસ્ત તરીકે ઈરાનના જરથોસ્તીઓમાં તે બેવડો આવકારદાયક એ આદર માસમાં થઈ પડતો હતો. આતશની આદર મહીનામાં વધારે જતન કરવાનો ચાલ ધણા જુના જમાનાથી ધરાનમાં સખત ઠંડીને સખબે પડ્યો હતો પણ તેવો રેવાજ હજુર સુધી આપણા જરથોસ્તીઓમાં ચાલુ રહેલો છે અને આદરના જશનને દીવસે તો ચાલુ રાત અને દીવસ ધરના આતશને રોશન રાખે છે.

જે કે એ જશન સાથે તવારીખના બનાવોને નીસખત નથી તોપણ એ જશન આપણા નુરી કેબલાને લગતું હોવાથી તે પુરાણા વખતથી યુજ્જેર્ગ ગણાતું આવ્યું છે. ધરાનની સખત શીયાલાની રૂતમાં ધગધગતા આતશની સઘડી દરેક જરથોસ્તી ધેરમાં રોશણ રહેતી હોવી જોઈએ કે જેની આસપાસ એક જરથોસ્તી કુટુંબ ખુશ ગોફતેશમાં કુઝાંલું વડી બેસતું હતું યા કુટુંબના વડા સાથે એ કેબલા સનમુખ બંદગીમાં મશગુલ થતું હતું. તેમાં આતશની ગંભીર સેતાયશનો અને ખુશી ખુશાલીનો હીંગામ તે આદરનું જશન ગણાતું હતું.

આપણી ફરજ પણ આપણા ન્યાગાનોને પગલે ચાલી તમામ આદર માસ આતશની શેતાયશમાં ગુખ્તરવાંતી છે, અને તેટલા માટે ઘટતી ક્રીયા અને માન સાથે જે જે આતશના કેબલાઓ બરપા કીધાં હોય ત્યાં સર્વે જરથોસ્તીઓએ એ માસમાં ભેગા થઈ એ આતશ જેવી નુરી શકતીથી આપણે જે જે સુખો ભોગવ્યે છીએ તેને માટે દેલોગ્ગનીથી શુકરગુજરી કરવી જોઈએ અને તમામ અનગ્ગન ગુનાહ જે આતશની તરફ થયો હોય તે માટે પસેમાની કરી માફી ચાહાવી જોઈએ.

હમા અશોફરોહરનું જશન—સતરમું જશન આદર મહીનો અને ફરવરદીન રોજે હમા અશોફરોહરનું જશન પડે છે. એ જશનની યુજ્જેર્ગ ફરવરદીન મહીનો અને ફરવરદીન રોજના જેવીજ છે એમ પેહેલવી વંદીદાદ ઉપરથી જણાય છે.

દાદાર હોરમજ્ઞનું જશન—અદારમું જશન દેહ મહીનો અને હોરમજ્ઞ રોજે દાદાર હોરમજ્ઞનું જશન પડે છે. દેહ એ દાદાર હોરમજ્ઞનું નામ છે તેથી એ માસના હોરમજ્ઞ રોજે દાદાર

હોરમજદતુ જશન પડે છે. આપણા માસના ૩૦ દીવસોમાં દર અઠવાડીયાનો એક એક દીવસ તેમાં પેહલા બે દીવસ આઠમે દીવસે અને ખીજા બે દીવસ નવમે દીવસે દાદાર હોરમજદને અર્પણ કીધા છે, જે દેખાદર, દેપમેહેર, અને દેપદીન છે. દેહ-૫-આદર એટલે આદર રોજની અગઉનો દેહ, દેહ-૫-મેહેર એટલે મેહેર રોજની અગઉનો દેહ અને દેહ-૫-દીન યાને દીન રોજની અગઉનો દેહ એમ ગણાય છે. હોરમજદ રોજ સાથના એ ચારે દીવસો દાદાર હોરમજદને અર્પણ કીધેલા દીવસો ગણાય છે. માટે દેહ મહીના સાથે એ દીવસો પડે છે તે દાદાર હોરમજદના જશનોના દીવસો ગણાય છે. તેમાં દેહ મહીનો અને હોરમજદ રોજને પુરરમ રોજ યાને ખુશાલીનો દાહાડો ગણેલો છે. એ દીવસને માટે અલખીરની કહે છે કે ધરિનના શેહનશાહો શેહેનશાહાતના તખ્ત ઉપરથી એ દીવસે નીચે ઉતરતા હતા અને તમામ સફેદ પોશાક પેહેડી સફેદ સેતરંજી ઉપર સાદાધથી બેસતા હતા અને પ્રધાનો તથા દરબારીઓને એ વખતે કારભારથી મુક્ત કરતા હતા તથા શાહાનશાહ પોતે પણ રાજ્ય કારભારથી મુક્ત થતા હતા. એ વખતે ગમે તેવો ઉંચી યા હલકી પદવીનો શમ્સ કાંઈ પણ અટકાવ વગર રાજની નજદીક જઈ વાતચીત કરી શકતો હતો. વળી તે ખેદુત અને દેહકાનીઓને પોતાની સનમુખ બોલાવતો અને તેઓની સાથે ખાતું ખાતો હતો. તેઓને તેમ કરવામાં એમ કહીને ઉતેજન આપતો હતો કે “આજે હું તમારા જેવો છું; હું તમારો ભાઈ છું; આ દુન્યાની હસ્તી તમારા હાથે વડે થયેલાં કામ ઉપર ટકે છે અને એ કામની હસ્તી સરકાર વડે ટકે છે. એ પ્રમાણે એક ખીજા વગર હસ્તી ભોગવે નહી. જ્યારે એમજ છે તો ધણું કરીને જેમ આએ (પાદશાહી અને ખેતી) હોશંગ અને વએકરદ જેડીઆ ભાઇઓથી ચાલતી આવેલી છે તેમ આપણે જેડીઆ ભાઇઓ છીએ.”

આ પ્રમાણે પાદશાહને સાદઈ દેખાડવાનું અને તાજતખ્ત એ દીવસે છોડવાનું કારણ એ ગણાય કે એ દીને પાદશાહો તેમ કરી એ દીવસની પાદશાહી દાદાર હોરમજદને સંપુરદ કરતા હતા અને પાદશાહ પોતે તેની રચ્ચિતમાંનો એક થઈ પોતાનું કમીનાપણું તેની હજુરમાં જણાવતો હતો.

દેહ મહીનો આખો દાદાર હોરમજદને અર્પણ થયેલો હોવાથી એ આખા મહીનામાં જરથોસ્તીઓ નાની નાની ટોલકીઓમાં એકકા થઈ જશનો કરી જે તમામ ન્યામતો આ દુન્યામાં તેઓ ભોગવે છે તે માટે દાદાર હોરમજદનો ઉપકાર માને છે. એ જશનોના દીવસો તરીકે મુખ્ય કરી દાદાર હોરમજદના ચાર જશનો ખુબ દ ગણાય છે. એ આખા દેહ માસમાં ધરિનમાં એટલી તો સખ્ત ઠંડી પડતી હતી કે માણસો તમામ કામ કાજ બંધ કરીને ઘેરમાં બેસતા હતા તેથી એ મહીનો તમામ લોકોનો દુરસદનો ગણાવાથી દુરસદનો લાલ લેઈ જશનની શુકરગુન્નરી સાથે મેજખાનીઓ કરતા હતા. હાલે જે કે દેહ મહીનામાં હાલના જરથોસ્તીઓ જશનો કરે છે, પણ તે જશનોની શુકરગુન્નરી વખતે તેઓ ગેરહાજર રહી જમવાને વખતે ઉતરી પડે છે, જેમ કરવું ખોટું છે. ખરૂં ધર્મપણું ત્યારેજ ગણાય કે પેહેલે શુકરગુન્નરીમાં ભાગ લેઈ પછી મોજમજાહમાં ભાગ લેવો.

મેદીયારેમ ગાહામખાર—ઓગણીશમું જશન દેહ મહીનો અને મેહેર રોજ મેદીયારેમ ગાહામખારનું પડે છે. એ જશન દેહ મહીનો અને બેહેરામ રોજ સુધી ચાલે છે. મધ્યિયાધ્યનો અર્થ સરદી અથવા ઠંડીનો મધ્ય વખત એમ થાય છે. અવસ્તામાં અર્ધ્ય બોલતો અર્થ હીલચાલ નહી કરવી, એક જગાએ બેસવું એમ થાય છે. મેદીયારેમ ગાહામખારના વખતમાં ધરિનમાં એટલું ખરદ પડતું હતું કે લોકોને કાંમ કાજ બંધ કરવું પડતું હતું. ખુનદેહેશમાં લખે છે કે દેહ મહીનો અને બેરામરોજને દાહાડે હવામાં એટલી સરદી થઈ આવતી હતી કે ઘેરોમાં સગડી સજગાવ્યા વગર ચાલતું હતું નહી. ત્યારે મેદીયારેમનો અર્થ ભર ઠંડીની મોસમ એમ થાય છે. સદદરે ખુનદેહેશમાં લખે છે કે એ ગાહામખારના અવસર ઉપર દાદાર હોરમજદે ગોશપદો અને પક્ષીઓની પેદાયશ બનાવી હતી. વીસપરદમાં એ ગાહામખારને સરેઘહે યાને ભર સરદીનો હીંગામ કહેલો છે. એ હીંગામને અંગ્રેજીમાં (Winter salstice) કહે છે. એ ગાહામખારમાં પણ પેહેલા ગાહામખારની ખાખદમાં જણાવ્યું છે તેમ ભાગ લેવો.

એહેમનયાનનું જશન—વીસમું જશન એહેમન મહીનો અને એહેમન રોજનું પડે છે. એ જશનને જશને એહેમન્યાન કહે છે. એ એહેમન્યાનની મોસમ ઉપર એક જાતના ઝાડ ઉપર રાતાં અને સફેદ ફુલોનો બાહાર આવે છે. એ ફુલને ‘યુદુ એહેમન’ કરીને કહે છે. એ જશનને દીવસે એ ફુલને જરથોસ્તીઓ દુધમાં બીજવીને ખાતા હતા, કે જેથી હોશ અને અક્કલની જાગૃતી થાય. એ એહેમન મહીનાનું જશન એહેમન અમશાર્પદનું જશન છે અને એહેમન અમશાર્પદ સર્વે યજ્ઞ અમશાર્પદોમાં ચઢતો દરજ્જે ભોગવનાર હોવાથી એ જશન મોટું જશન ગણાતું હતું. એહેમન અમશાર્પદ ગાય દોરા ઉપર મવકલ હોવાથી એ એહેમનની પેદાયશને એ માસમાં આજીવખમાંથી છોડવતા હતા. હાલે પણ મુખ્ય કરી તમામ જરથોસ્તીઓ બહમનના હમકારાઓ ઉપર ગોસ્તના ખાનાથી દુર રહે છે.

એ જશનને દીવસે જરથોસ્તીઓએ બહમન અમશાર્પદની નધાએ આરાધના કરાવવી અને બહમન અમશાર્પદ પાસે જાતી અક્કલની અને સાંબલવાથી મેલવાતી અક્કલની જાગૃતી આહાવી તથા જે કાંઈ ગુનાહ બહમન અમશાર્પદની પેદાયશ સાથે થયો હોય તે માટે મારી ચાલી પસતાવો કરવો.

જશને સદેહ—એકવીસમું જશન એહેમન મહીનો અને આવાં રોજને દીવસે પડે છે. તે જશનનું નામ જશને સદેહ તરીકે જાણીતું છે. એ જશન હોશંગના જમાનાથી ચાલતું આવેલું ગણાય છે. પણ હાલે એ જશન આપણુ જરથોસ્તીઓમાંથી તદન વીસરઈ ગયું છે. એ જશન બરપા થવાનું કારણ એમ કહેવામાં આવે છે કે હુશંગ પાદશાહ પોતાના ખાસ લોકો સાથે જંગલ તરફ જતો હતો. તેવામાં એક મોટો અજ્ઞાત તેને મારામત પડ્યો. તેજ વખતે હોશંગે એક પથર તે અજ્ઞાત તરફ ફેંક્યો, પણ તે પથર અજ્ઞાતને ન લાગતાં એક બીજા પથર સાથે અથડાયો અને તેમાંથી આતશ રોશન થયો, અને તે સદેહ નામના લાકડામાં પડી સલગવા લાગ્યો. આ અજ્ઞાત જેવા બનાવથી આતશ રોશન થવાથી હોશંગે તે આતશના રોશન થવાને આતશની પરશતેશ કરવા માટેની ખોદાઈ બસારત માની; અને તે દીનથી આતશનો કેબલો કરવાની સરખાત હોશંગે એક મોટાં જશન સાથે કીધી હતી. શીરદોશી એમ માને છે કે હોશંગના વખતમાં આ બનાવથી આતશની સોષ થઈ હતી. પણ હોશંગની આગમ્ય આતશ જાણીતો નહીં હોય એ અશક્ય લાગે છે. ગયોમરદ પેહેલો માણસ હતો એમ અવસ્તામાં કહે મલતું નથી. પણ ગયોમરદ પેહેલો યજ્ઞપ્રસ્તી થયો એમ આપણને અવસ્તામાંથી મલે છે. ત્યારે ગયોમરદની આગમ્યના સંકેતો જમાનાઓથી માણસ જાતની વસ્તી આ દુન્યામાં હોવી જોઈએ અને તેઓને આતશ જેવું ઉપયોગનું સાધન પરવરદેગાર તરફથી મલેલું હોવું જોઈએ. ગયોમરદના વખતમાં પણ આતશ હસ્તીમાં હતો એમ જણાયલું છે. એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે ગયોમરદે જ્યારે શીયામકનું ખુન થયલું જોયું ત્યારે પોતાના બેટાની લાશને એક ખાડામાં સુકી તે ખાદા આગલ આતશ રોશન કીધો હતો. આ ઉપરથી માનવાને કારણ મલે છે કે હોશંગના વખતમાં આતશ હસ્તી ધરાવતો હતો. પણ જેથી રીતે આ નવો આતશ ઉપર જણાવેલા અજ્ઞાત જેવા બનાવથી મલેલો જોઈ તેનો કેબલો કરવાની સરખાત હોશંગે કીધી હતી; અને એ બનાવના વારસીક દીવસને મોટાં જશનનો ઠેડવવામાં આવ્યો હતો. કહેવામાં આવેલું કે એ જશનના દીવસે ધરાનના લોકો ભેગાં મલી એક મોટા યોગાનમાં સદેહના લાકડાં એકઠાં કરી એક જગરો આતશ રોશન કરતા હતા અને ત્યાં બહુીગણી મોજમજાહ કરી તથા એક સુફરે જમી પાછા ઘેરે ફરતા હતા.

અલખીશની એ રોજના જશનને કાંઈ બીજા બનાવ સાથે સંબંધ આપે છે. તે કહે છે કે જુહાકે અજમાઈલ નામના સખશને દર રોજ એ માણસને જબેહ કરાવી તેઓના ભેળ કાઢી લાવવાનો હોકમ ફરમાવ્યો હતો. અજમાઈલ રહેમી પુરૂશ હતો તેથી પોતાના જાતબાઈઓ ઉપર દયા લાવી તે એ માના એક પુરૂશને નહશાદી દેતો હતો અને તેના ભેળની વતી એક મેદાનું ભેળ મુકતો હતો, અને એ પ્રમાણે પોતાના હજારો લાઈખીયાને મોહતમાંથી છોડ્યા હતા. જ્યારે ફરદુન તખતે આવ્યો ત્યારે અજમાઈલને આવું ખુની કામ કરવાને માટે મારી નાખવાનો હોકમ ફરમાવ્યો. ત્યારે અજમાઈલ

માઘલે ઉપલી ખરી બાબદ જાહેર કાંધી અને પાદશાહાને કહ્યું કે જો તે પોતાના ખેપીયાને પોતાની સાથે મોકલે તો તે છોડવેલા પુરોશને દેખાડે. તેથી અજમાઘલે પોતે છોડવેલાં માણસોને એવો હોકમ કાઢ્યો કે તેઓએ પોતાના ઘેરોના છાપડાં ઉપર બલતું સલગાવવું કે જેથી છોડવેલાં માણસોની સખ્યા જાહેર થાય. તેથી બહુમન મહીનો અને આવાં રોજો દેખાવન્દ પાહાડ કે જ્યાં તેના છોડવેલાં માણસો જઈ વસ્યાં હતાં ત્યાં ઘેરના દરેક છાપડાં ઉપર આવી રોશની જોઈતે ખેપીયો ઘણો અચરત થયો હતો, અને પાદશાહ ફરેદુનને એ બાબે વાકેફ કરવામાં આવ્યો હતો. પાદશાહે જ્યારે અજમાઘલની એવી રહેમદીલી સમજી ત્યારે તેને માફ કરી નવાજ્યો હતો.

જશને સદેહ અને બીજાં કેટલાંક જશનો કાંઈક કારણથી સાસાની વંશના પાદશાહાતની આગમ્ય પારધીયન રાજ અમલ હેઠલ વીસરઈ ગયાં હતાં. તે જશનો પાછલથી સાસાની પાદશાહેએ સજીવન કાઢ્યાં હતાં. અરદેશર બાબેગાનને માટે શીરદોશી કહે છે કે તેને “અરદેહ અરદેશીર” નામનું શહેર વસાવ્યું હતું અને તેમાં આતશકદેહ સ્થાપી તેમાં મહેરંગાન અને સદેહના જશનો સજીવન કાઢ્યાં હતાં. હાલે આપણુ જરથોસ્તીઓ એ જશને સદેહને વીસારી બેઠા છીએ પણ આગલા વખતમાં એ જશન ઘણું જ જાણીતું અને લોકોનું માનીતું હતું.

અસપંદાદ અમશાસ્પંદનું જશન—બાવીશમું જશન અસપંદાદ મહીનો અને અસપંદાદ રોજનું પડે છે. અશપંદાદ અમશાસ્પંદ એક નારી ફરેશતો ગણાય છે અને તેને તાલુકે જમીન અને સઘલી સારા ખવાશની અને બલી સ્ત્રીઓ છે. આરમઘતીનો અર્થ ગહાપણુ થાય છે. અલબીરની કહે છે કે આગલા વખતમાં એ જશન ખાસ કરીને સ્ત્રીઓનું ગણાતું હતું, જ્યારે મરદો તેઓને છુટે હાથે ખખશોસો કરતા હતા. અશપંદાદ અમશાસ્પંદ જમીન ઉપર મવકુલ હોવાથી જમીનને ખુશાલ કરવાને માટે એ દીને નવાં ઝાડો રોપવાનો રવઘઓ હતો, એમ ફરહંગે જાહાંગીરીમાં લખ્યું છે.

અલબીરની લખે છે કે એ દીને પરાદીયું અને સુરજ ઉગે તેની વચમાં લોકો કાગજનાં ચોરસ ટુકડા ઉપર નેરંગ લખી ઘેરની ત્રણ બીતે મારે છે અને પાછલી બીત ખાલી રાખે છે. એમ કરવાના કારણમાં તેઓ એવું સમજે છે કે ખાલી બીત રાખ્યાથી ખરફશતરો તે બીત ઉપર ચઢી બારીને રસ્તે બાહાર જાય. બીતે ચોટાડવાની જે નેરંગનો સાર અલબીરની આપે છે તેથી જુદી જ જાતની નેરંગ આપણી જોરદેહ અવસ્થામાં સચવાઈ રહી છે. જે નેરંગ હાલે પણ કેટલાક જરથોસ્તીઓ એ જશનને દીને ઘેરના બારણાઓ ઉપર ચોટાડે છે કે જેથી તમામ ખરફશતરો ઘેરમાંથી દુર થાય અને તેઓનું જોર કમી થાય. વળી એજ દીને વેકરી (રેતી) ઈજવામાં આવે છે. તે ઈજતી વખતે પણ એક નેરંગ પઢવામાં આવે છે અને તે ઈજલી રેતી કેટલાંક ઘેરોના ચારે ખુનાઓમાં નાખવામાં આવે છે. જેથી હારેમનની ખસલતની તમામ ખુરી શકતીઓ દફે થાય અને તે ઘેરમાં તંદરોસ્તીનો વધારો થાય.

શીયાલાની રતુમાં તમામ ખરફશતરોનો સખત ઠંડીને સખબે નાશ થાય છે. તેથી હારેમન એ આફત માણસ જાત ઉપર પાછી લાવે નહીં તેટલા માટે એવી નેરંગથી તે ખરફશતરોનો નાશ ઇચ્છવામાં આવે છે. હમશપતમેદેમના ગાહામખારના હાંગામને એરેતો-ફરેથન દુશમેનને મારનાર ગણેલો છે. એ દુશમેનો તરીકે ૩૦ હોગ ખરાબ પેદાયશના પ્રાણીઓ જેવા કે દેડકા, ઘસોડી, સાંપ ઇલાદીને ગણે છે. એરીસ્તોટલ સીંકદરને મહેરંગાનનું જશન કે જ્યારથી શીયાલો સર થાય છે અને શીયાલાને જરથોસ્તીઓ ધીકારે છે તે છતાં તે ખુશાલીથી પાળે છે તેનો સખખ જણાવતાં કહ્યું હતું કે વસંત રતુમાં ઝેરી પ્રાણીઓ થવા માંડે છે, જ્યારે શીયાલામાં તેઓ મરવા માંડે છે તેથી શીયાલાને જરથોસ્તીઓ પસંદ કરે છે.

એ અશપંદાદમદ અમશાસ્પંદના જશનને દીને સરવે જરથોસ્તીઓની ફરજ રહે છે કે એ અમશાસ્પંદની નઈખતે આરાધના કરાવવી અને અશપંદાદમદ અમશાસ્પંદની પેદાયશ સાથે જે કાંઈ ગુનાહ થયો હોય યા જમીનને નાખુશ કાંધી હોય તે માટે પસ્તાવો કરી તેજોશ કરવી.

ફરવરદેગાંન અથવા મુકતાદનાં જશનો—ઉપલાં ખાવીશ જશનો વીતા ખાદ હરેક નરથોસ્તી શાળની આખેરીએ એટલે અશપંદાદ મહીને અને આસતાદ રોજથી દસ જશનોની હારમાલા સર થાય છે. જે જશનોને આપણે ફરવરદેગાંનના યાને મુકતાદના દીવસો કહીએ છીએ. એ તેહવારો અસલવારેથી ઘણા અગત્યના તેહેવારો ગણાતા આવ્યા છે. એ તેહેવારો ઉપર સર્વ નરથોસ્તીઓએ કામ કાજ ખાતુએ મુકી અશોદ્રોહરની આરાધનામાં ગુતાયલા રહેવું નેમ્મએ. સદરે ખેહેરે તવીલમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે એ દીવસો ઉપર “ખંદગીના કામો કરવા શીવાય કોઇ તરેહથી ખીણું કામ નહી કરે.” અસલવારેથી એ તેહેવારના દીવસો લોકો ખંદગીમાં, સખાવતમાં અને અશોદ્રોહરની યાદ અને આરાધનામાં ગુન્નરતા હતા. તવારીખના દાખલા ઉપરથી જણાય છે કે પાદશાહો વતીક એ હીંગામ ઉપર રાજ્યધારી કામોથી ફારેગ રહેતા હતા. નોશરવાનને માટે કહેવામાં આવે છે કે એ હીંગામ ઉપર રોમના શહેનશાહ જશતીને એક એલચીખાતું ધરાન ખાતે મોકલ્યું હતું પણ એ પવીત્ર તેહેવારોને સખએ તેને એ એલચીખાતાની મુલાકાત દસ દીવસ સુધી મુલતી રાખી હતી. એ ફરવરદેગાંનના પેહેલા પાંચ દીવસોને પંજે કેહ કહેવામાં આવે છે. અને છેલ્લા ગાથાના પાંચ દીવસોને પંજે મેહ કહેવામાં આવે છે. પંજે કેહ તે ફરવરદેગાંનના પાંચ નાના દીવસો ગણાય છે જ્યારે પંજે મેહ તે ફરવરદેગાંનના પાંચ મોટા દીવસો ગણાય છે. ફરવરદેગાંનના દીવસો ખામે એ હીંગામ ઉપર ઘણું બોલાય છે માટે લખ્યાનથી એ જશનોનું દસ્તાન ન કરતાં દુકમાં હું ગાથાના છેલ્લા પાંચ દીવસોને માટે બોલીશ. એ દાહાડાઓ તે વરસની આખેરીના વધ યાને કખીસાના પાંચ દીવસો છે. મહીનાના ત્રીશ રોજને હીસાએ વરસના ૩૬૦ દીવસો થાય છે. પણ દર વરસના ત્રણસો પાંસડ દીવસ કરવાને માટે છેલ્લા પાંચ ગાથાના દીવસો ઉમેરવામાં આવે છે. એ કખીસાનો હીંગામ ખુશાલીનો ગણાય છે. એ પાંચ દીવસોના નામ યજ્ઞોના નામથી આપવામાં આવ્યા નથી પણ અશો નરથોસ્તના જે પાંચ ગાથા છે તે ગાથાને યાદગાર રાખવાને માટે દરેક દીવસને એક એક ગાથાનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. એ ગાથાના દીવસો ખીજ દીવસો કરતાં ચઢતા ગણવાનું કારણ એ છે કે:—

૧ એ ગાથાના દીવસો ઉપર તમામ જગતને પેદા કર્યા બાદ તે જગતની ખુખી બોગવનાર આદમજાતને પેદા કરવામાં આવ્યું હતું.

૨ એ દીવસો આખાં વરસની કસરના હોવાથી ખીજ દીવસો કરતાં ચઢીયાતા ગણાય છે.

૩ એ દીવસો ઉપર આપણી પેહેલવી કેતામો મુજબ દોજખી રવાનોને પણ છુટકો મલેછે તેથી.

૪ એ દીવસો વરસના પાંચ છેલ્લા દીવસો હોવાથી તમામ પાપોનો પસતાવો કરવાના અને પરવરદેગારની યાદ અને ખંદગી ગુન્નરવાના દીવસો ગણેલા છે તેથી.

૫ ગાથા માણસના રવાનને મીનોઈ ખોરાક અને મીનોઈ પોશાક બખશનાર છે તેથી.

૬ એ દીવસો જમેશતાનને કાપી પાછી બાહારની ફસલને રાહાત આપનાર છે તેથી.

એ રીતે એ દીવસોની ખુબેરગી ઘણા અસલના વખતથી ચઢતી ગણવામાં આવી છે. નેરંગસ્તાન કેતાબ ઉપરથી જણાય છે કે આગલા વખતમાં એ ખુબેરગી દીવસો ઉપર ગાથા ગાવાની ખાસ મીજલસો થતી હતી અને ગાથાના કીરતણુ સમજી લોકો સવાખનો હમખેહેરો હાંસલ કરતા હતા. એ દીવસો ગાથાના હોવાથી સર્વ નરથોસ્તીઓ એ દીવસો ઉપર ગાથા બણુતા હતા. ગાથાનું બણુતન કાંઈ એજ દીવસો ઉપર બણુવું એમ નથી. એ બણુતન દરરોજ બણુવું નેમ્મએ. કારણકે ગાથાના બણુતનથી એક નરથોસ્તીનું ચાલુ રક્ષણ થાય છે અને આ દુન્યામાંથી ગુન્નરવા બાદ પેલી દુન્યામાં સારો બદલો મેલવે છે એમ યજ્ઞને ઉપરથી જણાય છે (હા ૫૫, ૬૦ ૨.) ગાથા બણુવાથી માણસને હીમત, ફતેહ, સુખાકારી, તંદરોસ્તી, ચઢતી કલા, વૃધી, કુટુંબની આબાદી વગેરે મલે છે (હા ૫૫, ૬૦ ૩.)

વરસનું છેલ્લું જશન કે જે જશનને વરસના છેલ્લા દીવસો સાથે તાલુકો છે તે હમહસ્પતમેદમ ગાહામખારનું છે. એ હમહસ્પતમેદમ પંજીએ મેહે યાને પાંચ ગાથાના દીવસો ઉપર પડે છે. એ ગાહામખારની ખુબેરગી એ ગાથાના દીવસો ઉપર પડવાને લીધે વધારે છે. એ હમહસ્પતમેદમનો

અર્થ રાત અને દીવસ એક સરખો થવાનો વખત એમ થાય છે. એ ગાહામખારના અવસર ઉપર માણસ જાતની ઉત્પત્તી થઈ હતી. વીસપરદમાં એ ગાહામખારને “એરેતો કરેથન” યાને દુશમેનોને મારનાર યાને ખરાબી કરનાર ખરફશતરોનો નાશ કરનાર એમ કહેવામાં આવે છે. એ ગાહામખાર અસહવારથી ખુન્નેર્ગ ગણ્યો છે કારણકે એ અવસર ઉપર પરવરદેગારે માણસ જાતની પેદાયશ પેદા કીધી હતી. તેથી માણસ જાત પરવરદેગારનું એ હીંગામ ઉપર વધારે આભારી રહે છે. એ ગાહામખાર ધણાજ ઠાઠમાડથી નોશીરવાન આદેશે કીધેલાનો દાખલો આપણી પાસે છે કે જે હીંગામ ઉપર તેને તમામ દસ્તુર દાવરો, અમીર ઉમરાવો તથા ગરીબ ગુરખાંઓને એ ગાહામખારમાં ભાગ લેવાને નોતરીયાં હતા. ત્યાં તેઓની ધટતી મેહેમાનદારી કરી જર જવાહેર, ઉમદા પોશાકો અને ગાય ઢોરો તથા ઘોડાઓની ખખશોસ કરી અશ્વોદાદથી નવાજ્યા હતા.

વાંચનારા શાહેઓ આ રીતે મેં વરસના અનુક્રમે આવતાં સધલાં જશનોનું ખ્યાન કરવાની કાશોસ કીધી છે. તમે શાહેઓએ સારી રીતે જોઈ લીધું છે કે એ જશનો આપણા ધરિની વડીલોના માણીતાં જશનો હતાં. દરેક જશન સાથે રતુને કાંઈ નહીં ને કાંઈ સંબંધ છે એમ પણ તમેએ જોયું છે. વળી એ જશનો સાથે તવારીખના ખનાવોનો અંશ ભેલાયલો છે. એ જશનો પાળવામાં આગલા જરથોસ્તીઓ એવડી મક્કશદો ધરાવતા હતા. એક તો મોટા ખનાવોની યાદગારી જળવવાની અને બીજી જશનોની સુકરચુબરી કરવાની અને યજ્ઞ અમશાસ્પદોની આરાધના કરવાની હતી. આગલા ધરિનીઓ મોટા ખનાવોની યાદગારી જળવવાના સ્થળો યા ખાંધકામો ઉમાં કરતા હતા નહીં તોપણ જે માહામારત ખનાવો કદીમ જમાનામાં ખની ગયા હતા તે ખનાવોની યાદદાસ્ત હાવાં જશનો કરી સાચવી રાખતા હતા અને પેહેડીદર પેહેડી તે જશનોની સમજ તેઓના ખાલ ખ્યાંઓમા ઉતારતા હતા. આવી રીતે હજારો વરસો ઉપર ખનેલા યાદગાર ખનાવો આ જશનોની મારફતે તેઓ સાચવી રાખવા પાંખયા હતા. હજુર સુધી આપણે પણ તે જશનો એક વારસા દાખલ મોટે ભાગે સાચવી રાખ્યાં છે. પણ હાલના જશનો દમ વગર અને કળીસો નહીં કરતા હોવાને લીધે જશનોના હીંગામ હલટાઈ ગયા છે. એ જશનોનો હીંગામ ખુશનુમા દેખાડવાની તેમને વખતસર લાવવાની અને તેઓને યાદગાર રાખવાની જેવી ખંત અને ઉલટ ધરિનમાં આપણા વડીલો કેટલીક સદીઓ ઉપર ધરાવતા હતા તે ખંત અને ઉલટ આજના જરથોસ્તીઓમાં સચવઈરહી નથી. જમશેદી નોરોજ, મેહેરગાન, જશને સદેહ અને ખીજ જશનો કેવાં ખુન્નેર્ગ જશનો હતાં તે જળવવાની પણ તેઓ આજે હરકાર કરતા નથી. રાજપાત ખોલી બેસવાથી જરથોસ્તીઓ પોતાના અસલ વતન તરફની દેશ આબીમાની ખોલી સુસ્ત થઈ ગયા છે. પરવરદેગાર એ સુસ્તી આપણા જરથોસ્તીઓમાંથી જલદીથી દુર કરે અને તેઓને નેક તોશીયત બક્ષે કે જેથી તેઓ પોતાના પુરાણ વતનની તવારીખથી અને ત્યાંની કદીમ રીત ભાતોથી પાછા વાકેફ થાય. જે ખંત અને ઉલટથી આગલા વખતમાં એ જશનો જુદી જુદી કીયાઓથી પાળવામાં આવતાં હતાં અને જે યાદગાર ખનાવો જમાનાઓ ઉપર ખની ગયા તો તેઓની યાદ સાદી રાખસનીથી તે દીવસો ગુજરી તાજી રાખતા હતા તેવીજ ખંત અને ઉલટ હાલના જરથોસ્તીઓમાં પેદા થાય અને તેઓ પોતાના ન્યાગાનોને પગલે ચાલી ધર્મે ઉપરના ચુસ્ત ચકીન સાથે એ યાદગાર ખનાવોની યાદ તાજી રાખતા રહે. જે પેસદાદી રેવાળે હતા તે કયાનીઓએ સાચવી રાખ્યા હતા. જે કયાની રેવાળે હતા તે અશો જરથોસ્તે સાચવી રાખ્યા હતા, તથા તે રેવાળે પ્રમાણે ચાલવાને આપણને શીખવી ગયા છે. પારશ રાજ્ય અમલ તલે અશો જરથોસ્તની પછીના જરથોસ્તીઓમાંથી જે રેવાળે જીલ્લઈ ગયા તે રેવાળે સાસાની પાદશાહોએ તાજી કીધા હતા. ત્યારે જે રેવાળે અને જશનો પેસદાદી કયાની અને સાસાની છે તે કદીમ ધરિનના ખેટાઓના છે અને જે રેવાળે ધરાની છે તે પારસીઓના પાપદાદાઓના પોતાના છે.

છેલ્લે આ બાબત સમાપ્ત કરવા આગમ્ય આજના ખેસ્તાં નવાં સાલની દુવા દેઉ છું કે આજનું ખેસ્તું સાલ તમામ જરથોસ્તી ટોલાને વેપાર વણજમાં, કામ ધંધામાં, રોજી રજખમાં, તંદરોસ્તી અને આયુષની વર્ધીમાં જયકારી અને ખુશાલી ભરેલું થાયે! આમીન ! !

જમશેદી નોરોજ—ઉપલી વીગતમાં આવી ગયલાં તેતરીશ જશનો એક જરથોસ્તી સામનાં આર માસનાં જરથોસ્તી રોજ માહા પ્રમાણેની ગણતરીમાં આવી ગયલાં વરણ્યાં છે, ને તેમાં નવું શાલનાં જશનમાં જમશેદી નોરોજનાં જશનનો ઇશારો કરેલો છે, પણ એ જમશેદી નોરોજ તો હવડાં ખરેખર અંગ્રેજી તારીખની ગણતરી ઉપરથી તા. ૨૧મી મારચને દીને અથવા એ હજીઆમએ આવે છે, તેથી જરથોસ્તી આર માસના કાઠ ચોકશ રોજે એ જશન હવડાં આવતું નથી પણ એ જશનખી જરથોસ્તી કામને લગતું અગતનું મોટું ગણાવું જોઈએ તેથી એની લખાણ વીગત અતરે જુદા હકાયદી ટાંકી બતાવવાની છે:—

અવસતા—રટવામ અચરનાંમચ અસનયનાંમચ માહયનાંમચ યાઘરયનાંમચ સરેધનાંમચ યસનાધમ વહમાધમ ખશનઓથરાધમ ફસસતયએચ.

અરથ—દાહાડાએના તથા વખતોનાં (યાને થેલોના), મહીનાઓના અને ઘહામખારોના અને વરસોના સરદારોની યજશને, નયાએસ, સતુતી અને વખાણ કરે છું.

ઉપરના યજશનેના ફકરામાં વરસના સરદારની યજશને, નયાએસ, સતુતી અને વખાણ કરવામાં આવે છે. તે વરસનો સરદાર તે ઉપલો આપણો જમશેદી નોરોજ છે. નોરોજ બોલ ફારસી છે જેનો અરથ ‘નો’ એટલે નવો અને રોજ એટલે દહાડો યાને વરસનો નવો દહાડો કરીને થાય છે. જમશેદ ધણાજ પુરાણ જમાનામાં થઈ ગયો છે અને તેથી એ નોરોજ પણ ધણાજ પુરાણ જમાનાથી આપણા વડીલો પાળતા આવયા છે. આવો એક પુરાણ વખતનો નવરોજ કે જેને આપણા વડીલો ધણીજ ખુશી ખુશાલી સાથે પાળતા હતા, તે નવરોજ કમનસીએ હાલ વીસરતો જાય છે અને ધણાજ થોડા જરથોસ્તીઓ એ નવરોજની ખુલ્લો સમજ તે નવરોજનો દીવસ ખુશીખુશાલી સાથે યુગ્મરે છે. એ નવરોજની ખુલ્લો આપણા હાલના જરથોસ્તીઓમાં સચવાઈ નહી રહેવાનું કારણ આપણે વરસની ગણતરી કરવામાં આપણા વડીલોને પગલે નહી ચાલવાથી અને કબીસો નહી ગણવાથી છે. આપણા રહસ્યદ પેગમખર અશો જરથોસ્તની આગમજના માજદયસની પાદશાહો અને તેઓની રહમત ધણા લાંબા વખતથી રતુઓનાં જશનો ધણીજ ખુશી ખુશાલી સાથે પાળતા આવયા હતા. આવાં રતુનાં મોટાં જશનો ચાર હતાં. તેમાં પહેલું રતુનું જશન તે જમશેદી નવરોજનું ગણાવું હતું. એ જમશેદી નવરોજનો હીંગામ જેને Vernal equinox કહે છે, તે મારચની ૨૧ મી તારીખ ઉપર પડે છે. એ નવરોજને ફારસીમાં નવરોજે સુલતાની યા જમશેદી નવરોજ કહે છે, તથા સંસ્કૃતમાં હરીપદ કરી કહે છે. ખ્રીષ્ટુ જશન જશને મેહેરંગાન જે પછતીશેમ ગાહામખારના હીંગામ ઉપર આવે છે તે ગણાવું હતું. એ જશન પાનખર અને ચોમાસાની રતુમાં પડતું હતું. જે રતુના હીંગામને “ઓટમનલ ઇક્વીનોક્સ” કહેવામાં આવે છે અને તે ૨૧ મી સપ્ટેમ્બરે પડે છે. એ જશનને ફારસીમાં નોરોજે મીઝનની અને સંસ્કૃતમાં જગવીથુવ કરી કહે છે. ત્રીજુ જશન મેદીઓશેમ ગાહામખારનું ગણાવું હતું. મેદીઓશેમનો અરથ ભર ઉતાળાનું જશન, જે હીંગામને ઇંગ્રેજીમાં ‘સમર સોલસટીસ’ કહે છે. ચોથું જશન મેદીયારેમ ગાહામખારનું ગણાવું હતું. મેદીયારેમનો અરથ ભર શીયાળાનું જશન જે હીંગામને ઇંગ્રેજીમાં ‘વીન્ટર સોલસટીસ,’ કહે છે. એ રીતે જોતાં ચાર રતુઓના ઉપર જણાવેલા ચાર મુખ્ય જશનો આગલાં ઇરાનમાં પાળવામાં આવતાં હતાં. જો કે આપણે હાલે એમાંના ત્રણ હીંગામોને મોટા જશનના ગણીએ છીએ પણ તે હીંગામો પોતાના વખત ઉપર આવતા નથી. પહેલું જશન તે આપણો રેવાજ નોરોજ જે આપણા ફરવરદીન મહીનો અને હોરમજ રોજે પડે છે તે છે. ખ્રીષ્ટુ મેહેરંગાનનું જશન જેની ખુલ્લો હીંદુસતાનના જરથોસ્તીઓ કરતાં ઇરાની જરથોસ્તીઓ વધુ ગણે છે તે છે અને ત્રીજુ જશન મેદીયારેમ ગાહામખારના અવસર ઉપર આપણે પાળીએ છીએ અને આખો દેહ મહીનો આપણે જશનનો યુગ્મરીએ છીએ તે છે.

આગલા વખતમાં જમશેદી નોરોજનો મરતઓ મોટો ગણાવો હતો કારણ કે તે જશનના દીવસથી નવા વરસની શરૂઆત થતી હતી. વળી એ જશનનો દીવસ ઘણો ખુલ્લો એટલા માટે ગણા

તે હોતો કે ધરાન અને તેની આસપાસના પ્રાંતોમાં શીયાળો ઘણો સખત રહેતો અને શીયાળાની રતુંની સખતાધને લીધે તેને 'જ્યાંમય દઝેવો-દાતેમ' યાનેદેવનો પેદા ક્રીધેસો શીયાળો એમ વંદીદાદના જમનામાં આપણા અવસતામાં ગણવામાં આવે છે. આવી સખત શીયાળાની રતુંને વહી જવાની લોકો આતુરતાથી રાહ જોતા હતા. જમશેદી નોરોજના જશનથી બહાર યાને વસંતની મોસમ બેસતી હતી અને તેથી તયાંના લોકો સખત ઠંડી પછી એ નવરોજને ઘણો આવકારદાયક ગણતા હતા. એ નવરોજને જમશેદજી નવરોજ કરી કહેવામાં આવે છે તેનું કારણ એ કે એ નવરોજ ખુશીખુશાલી સાથે પેહેલવેહેલો શાહ જમશેદ પોતાની રહ્યત પાસે પળાવ્યો હતો. વરસની ગણતરી કરવાથી આગલા જમાનાના લોકો નાચકેદ હતા. દીવસો અને રાતો, મહીનાઓ અને વરસોનું પસાર થયું તેઓ સમજતા હતા નહી. માણસ જનત જંગલી હાસતમાંથી વધતું વધતું સુધારામાં આવ્યું તેમ તેમ તે વખતનું પસાર થયું અને રતુ અને હવાનો ફેરફાર સમજવા લાગ્યું. તેવા સુધારાની ટોચ ઉપર માણસ જનતનું આવી લાગતું પાદશાહ જમશેદના જુના જમાનાથી ગણાતું હતું. તેથી પેહેલવેહેલી નવાં વરસની શરૂઆત શાહ જમશેદે ક્રીધી હતી અને તે નવરોજનું નામ પાદશાહ જમશેદનું નામ પાદ-ગાર રાખવા માટે લોકોએ જમશેદી નવરોજ આપ્યું. સાયર શ્રીરદોશી જમશેદના ગાદીએ બેસવાના એ રોજને માટેનું એક રસીલું બયાન નીચે મુજબ આપે છે:—

એ રસમે ક્રીયાની એકી તખ્ત સાખત, એ માથે ગડુઅર બર ઉબર નેખારત. યુ ખોરશીદેતાયાંન મીયાંને હવા, બર ઉબર નીશસ્ત શાહે ફરમાન રવા. જેહાન અનજુમન શુદ બરે તખ્તે ઉ, શેણુદતી ફરમુન્દ અજ બખ્તે ઉ. બ જમશીદ બર ગોહર અફશુનદંદ, મરન રજરા રેજે નઓ ખુન્દંદ. શરે શાહે નઓ હોરમજે ફરવરદીન, તન આશુદે અજ રંજે હમ દીવ જે કીન. ખુજરગાન જે શાહી બર આરાશતંદ, મએ ઓ રડો રમેશગરાન ખાશતંદ. યુનીન જશને ફરરખ અજુન રજગાર બમામુન્દ અજ ખુશરોઆન ઇઆદગાર.

અરથ—શાહ જમશેદે ક્રીયાની રસમ પ્રમાણે એક તખ્ત બનાવ્યું કે જે તરેહવાર હીરા માણે-કથી સણગારેલું હતું, જ્યારે આદતાબ મેપ રાશીના ખુરજમાં દાખલ થયો તેજ વખતે શાહ જમશેદ તે તખ્ત ઉપર બીજાઓ. તેની સજ્જતનતના તમામ લોકો તેના તખ્તની નજદીક બેગા મળ્યા હતા અને તેનો (યાને જમશેદને) ઝમક અને દમાન વેઠતેઓ અચરતીમાં ગરકાવ થયા હતા. તેઓએ જમશેદની ઉપર હીરામોતીનો નેસાર ક્રીધો અને એ દીનને નોરોજના દીવસ તરીકે ગણવા લાગ્યા. એ નવાં વરસનો પહેલો રોજ હોરમજદ અને માહ ફરવરદીન હતો. તેની સજ્જતનતનાં તમામ લોકો (એ દીવસે) મહેનત અને રંજથી ફરેગ થયાં અને કાનાકપટ સરવે ભુલી જઈ એકમેક સાથે હલી જઈ એ જશનમાં ભાગ લીધો હતો. ખુજરગાનો જીવ ખુશાલીભરવા હીંગામથી બાગબાગ થયો અને તેઓ શરાબ અને ગાનતાનમાં મશગુલ થયાં. એવી રીતે એ મુયારક જશન તે દીનથી તે હાલ સુધી પાદગાર અને બરકશાર રહ્યું છે.

એ રીતે જોતાં શાહ જમશેદના ઘણા જુના જમાનાથી આપણા વડીલો સુરજની ચાલ ઉપર વરસ ગણવા લાગ્યા હતા અને વરસની શરૂઆત બહારની મોસમથી ગણતા હતા તેથી આપણી કોમનું વરસ ખરે જોતાં આજથી શરૂ થયું નેઈયે. જ્યાં સુધી આપણું રાજ્ય હતું ત્યાં સુધી આપણા પાદશાહો કબીલો કરીને નવાં વરસને બરોબર જમશેદી નોરોજથી ગણતા હતા. તે વખતે વરસને બરોબર ત્રણસો સવાપાંસક દીવસનું ગણવામાં આવતું હતું અને દર ચાર વરસના એકેક અદીક દીવસને એકકા કરી બરોબર ૧૨૦ વરસે ગાદીનો થવા બાદ એક અધીક મહીનો જેમ હાલ હીંદુઓ ઉમેરે છે તેમ ઉમેરતા હતા. તેથી ફસલો અને તેનાં જશનો બરોબર તે મોસમ ઉપર રહેતાં હતાં. પણ આપણી સજ્જતનત ભાગી પડ્યા પછી આપણા લોકો કબીલો કરવાનું ભુલી ગયા તેથી જમશેદી નોરોજ અને બીજા ફસલી હીંગામો આપણી હાલની ફક્ત ૩૬૫ દીવસની ગણતરીને લીધે છુટા પડી ગયા છે.

હાથ આપણો મેહેર મહીનો ચાલે છે અને આવતા મેહેરગાનને દીને આપણે નોરોજે મીજની યાને વરસની અધવચે નોરોજ ગણીશું અને એ મહીનાનું અયાધરેમ ગાહામખારનું યાને ઉનાળાની ખલા- સીના વખતનું જશન ગણીશું, જ્યારે ખરું જોતાં તો એજ મેહેર મહીનામાં ગરમીની શરૂઆત થશે, અને બાહારની મોસમ મેસમે તેટલા માટે આજથી નવું સાલ યાને ફરવરદીન મહીનો અને હોરમજદ રોજ ગણાવેા જોઇતો હતો.

આપણને અવસતામાંથી પણ સહાદત મળે છે કે આપણું નવું વરસ બહારની મોસમથી મેસતુ હતું. કારણ કે આપણા અશો પેગમખરે આ દુનીયામાં જનમ લીધો ત્યારે બહારની યાને વસંતની મોસમ હતી. કારણ કે ફરવરદીન વસતમાંથી એવણના જનમ વખતે ખુદ દુનીયા ખુશી ખુશાલી પોકારતી હોય એવું અલંકારિક લખાણ મળે છે. એવી રીતે કે 'યેહે જનંથએય વક્ષએય ઉક્ષીન આપો ઉરવરાઓસય' યાને કે જેના જનમવાથી પાણી અને ઉરવરો વધવા લાગ્યાં. પાણી તથા ઓરવરેનું વધવું બહારની મોસમની શરૂઆતથી થાય છે, સખત ઠંડી કુદરતને ઘણોજ સુસત દેખાવ આપે છે. ઝાડપાન કરમાઈ જાય છે, નદી નાળાંઓ બધાં જાય છે. પક્ષીઓ ત્યાંથી બીજે દેશ જતાં રહે છે અને માણસ જાત પણ સખત ઠંડીને સખમે પોતાનું કામકાજ છોડી ઘરમાં રહે છે. પણ જેવી વસંતની રતુ મેસે છે કે ખરફ પાછું પીગળવા માંડે છે અને નદી નાળાંઓ વહેતાં થાય છે, ઝાડ- પાનો નવો લેખાસ સજે છે, પક્ષીઓ પાછાં આવી કુદરતને હસતી બતાવે છે અને માણસ જાત પણ પોતાના કામ ધંધામાં કુદરતની સાથે ઉમંગ પકડે છે. એ રીતે બહારની મોસમ સખત ઠંડીને હાંકી કાઢાડી કુદરતને પાછી તેજવાળી અને હસતી બતાવે છે. કુદરતની આવી હસી ખુશી વચે આપણા પેગમખર સાહેબ અશો જરથોસ્તે જનમ લીધો હતો. આપણા પેહેલવી પુરાતમ પુસ્તક 'અધબાદગારે જરીરાન'માં ખોરદાદસાલની યુવદીનું બયાન કરવામાં આવ્યું છે અને તે દીવસે ઘણા નામીયા નરોએ જનમ લીધો હતો એમ જણાવવામાં આવ્યું છે. આ નામીયા નરોમાં આપણા પેગમખર જરથોસ્તને પણ એ દીવસે જનમ લેતા જણાવ્યા છે. ખોરદાદસાલનો દીવસ આપણા નવરોજ પછીના છઠે રોજ પડે છે. આપણે અવસતાના દાખલાથી જોઈ ગયા કે અશો જરથોસ્તનો જનમ બહારની મોસમમાં થયો હતો અને તેવણના જનમવાનો દીવસ પેહેલવી લખાણ ઉપરથી ખોરદાદસાલનો જણાયો છે ત્યારે સેહેલથી પુરવાર થાય છે કે આપણું વરસ બહાર યાને વસંત રતુની મોસમથીજ શરૂ થવું જોઈયે.

આજના જમશેદી નવરોજના દીવસ પછી હવે આપણે જોઈશું કે દુનીયામાં સઘળે હવે પછી ઠંડી ઝોછી થઈ ગરમી પડ્યા માંડશે. એ ગરમી ઉપર અરદીએહેસત અમશાસપદ મવકલ છે અને તેથી આપણે રખીયવન ગેહ જે ગરમીની મોસમમાંજ ભણવામાં આવે છે તેમાં અરદીએહેસત અમ- શાસપદની ખુશનુમન ભણીએ છીએ. એ ગેહ આપણે ફરવરદીન મહીનો અને હોરમજદ રોજથી તે મેહેર મહીનો અને અનેરાન રોજ સુધી યાને કે સાત મહીના સુધી ભણીએ છીએ.

વંદીદાદની પેહેલી પરગરદ ઉપરથી જણાય છે કે જ્યારે આપણા વડીલો ધરાનવેજમાં હતા ત્યારે ત્યાં એટલી સખત ઠંડી હતી કે અવસતા પ્રમાણે 'દસ અવથ માઓંધહો જયન દવ હામીન' યાને કે ત્યાં દશ મહીના ટાઢના અને એ ઉનાળાના હતા. પણ પાછળથી તેઓ ધરાનવેજ જે ઘણોજ સખત ઠંડીનો ઉત્તર ધર તરફનો મુલક હોવો જોઈયે તે ખાલી કરી બીજા મુલકમાં આવી વસેલા હોવા જોઈયે કે લાંબું ઠંડી અને ગરમીનું પ્રમાણ એજ પરગરદમાં જણાવે છે કે 'હમ હેનતી હામીનો માઓંધહ પનય જયન અશકરે' યાને ત્યાં સાત મહીના ઉનાળાના અને પાંચ ટાઢના જાહેર છે. એ રીતે આપણે ફરવરદીન મહીનાથી તે મેહેર મહીના સુધી સાત મહીના ગરમીના ગણી તે ગરમીના હાગામ ઉપર રખીયવન ગેહ ભણીએ છીએ અને રખીયવનની ક્રીયા કરીએ છીએ.

વરસની કસર નહીં ગણવામાં આવ્યાથી આપણી ક્રીયાઓ ઉલટાઈ ગઈ છે. ખરી ગરમીની મોસમતો હવે શરૂ થાય છે અને તે ગરમીની મોસમ આપણા ફરવરદીન મહીના સુધી ચાલુ રહેશે, ફરવરદીન મહીના પછી અરદીએહેસત મહીનાથી ઠંડીની મોસમ શરૂ થશે અને તે મોસમ શહેરવદ

મહીનો પુરો થશે ત્યાં સુધી રહેશે જ્યારે સખત ઠંડી પડતી હોય તે વખતે આપણે કોઇને મનાવવા માંગ્યે કે નહી હમણા સખત ગરમી પડે છે તે જેમ બેહુદુ છે તેમજ આપણે કવખતની મોસમની ક્રીયાઓથી હોરમજદ અને યજદ અમસાસપદોને મનાવીએ તે પણ તેટલુંજ બેહુદુ છે. આપણી ઇન-શાન જાત દાખલ ફરજ છે કે જુલ જ્યાંથી બેઠયે ત્યાંથી સુધારવા માડયે. આપણે વરસની ગણતરીમાં જુલ કર્યે છીએ એમ આજ ઘણા લાંબા વખતથી જરથોસ્તી કોમનું ધ્યાન ખેંચવાની ઘણી ગમથી કોશિશ થઈ છે પણ તે ઉપર આપણી કોમે ધીરજથી ધ્યાન આપેલું માલમ પડતું નથી.

આપણા ઘાહમબારો રતુનાં જશનો છે તે ગાહમબારોનાં નામોના થતા અરથ ઉપરથી જણાય છે. મેદીયોજરેમનો અરથ વસંત રતુનો મધ્ય ભાગ, મેદીયોશેમનો અરથ હામીન યાને ઉનાલાનો મધ્ય ભાગ, પઠ્ઠીશેમનો અરથ અનાજ પાકવાની અને તેને કાપવાની મોસમ, અધ્યાથરેમનો અરથ ઉનાળાની ખલાસીનો વખત, મેદીયારેમનો અરથ ઠંડીની રતુનો મધ્ય ભાગ અને હમસપથમેદેમનો અરથ રાત અને દીવસ એકસરખો થવાનો વખત યાને ઠંડીની મોસમ ખલાસ થવાનો વખત.

આ ઉપરથી માલમ પડશે કે ગાહમબારો રતુનાં જશનો છે તેથી અમુક ગાહમબાર તેના વખત અને રતુએજ આવવા જોઈએ. જ્યાં સુધી જરથોસ્તી ધરમને નીભાવનાર જરથોસ્તીઓનું રાજ્ય હતું, ત્યાં સુધી સઘળાં જશનો પોતાના હીંગામ ઉપર લાવવાની જરથોસ્તી પાદશાહો ચાલુ ખંત રાખતા હતા અને દર ૧૨૦ વરસે અધીક માસ ઉમેરવાનું પાદશાહી ફરમાન બહાર પાડતા હતા અને તે ફરમાનને રહ્યત માન આપી ચાલતી હતી. આ અધીક મહીનાને કખીસાનો મહીનો ગણવામાં આવતો હતો અને કખીસાનો મહીનો પાદશાહી સેતારેસનાસો અને યુનંદા ગણતરીખાન્ને પાદશાહી હુકમથી ફરવી આપતા હતા. આવો કખીસાનો મહીનો ઇરાનમાં ઘણાજ જાહોજલાલી અને શાહીરામશનીથી પાળવામાં આવતો હતો. દીનકરદના ત્રીજાં દફતરમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે:— “વળી જ્યારે ભલી યાદને લગતો પેલો વખત (યાને કખીસો કરવાનો વખત) આવે છે ત્યારે મેહેનતથી કંટાલેલાં માણસો પેસદદો યાને પાદશાહોથી બેર મેલવે છે યાને કે પાદશાહોથી કરની માશી મલવાથી તેઓને કકવત મલે છે અને મોટા ભાગે આદમીઓ વાણું સુખ પામે છે તથા આરામથી રહેછે.” આ ઉપરથી માલમ પડશે કે આગલા જરથોસ્તીઓ અને તેમના પાદશાહો કખીસો કરવાની મુખ્ય ફરજ સમજતા હતા કારણ કે આપણી દીનમાં ગાહમબારના જશનો કરવાનું મોટું સવાખ ગણ્યું છે તેથી તે ગાહમબારો પોતાના કરવેલા વખતથી દૂર નહી જાય તેની તેઓ ઘણી સંભાળ લેતા હતા કે તેથી તેઓની ક્રીયા કરવાની મકસદ પણ જળવાય. અલખીશનીના કહેવા પ્રમાણે જે કદાચને કખીસાનો વખત આવી પહોંચે, તે વખતમાં દેશ ઉપર કાંઈ આક્રમ હોય તો તેઓ કખીસો કરવાનું તે વરસમાં મુજબથી રાખી બીજાં ૧૨૦ વરસ પછી જે મહીનાનો સામટો કખીસો કરતા હતા અથવા તો તેઓ સતારેશનાશોથી એવી આઘાહી મેળવતા કે ભવીશ્યનાં આવતાં ૧૨૦ વરસના કખીસો વખતે કાંઈ દેશ ઉપર આક્રમ આવી પડશે તો કખીસાના વરસમાં આવતા કખીસાનો પણ મહીનો ગણી જે મહીનાનો કખીસો સામટો ઉમેરતા હતા. યજ્ઞદેજરદ શાપુરના વખતમાં અલખીશની પ્રમાણે એવો જે મહીનાનો સામટો કખીસો કરવામાં આવ્યો હતો, જે કખીસો આપણી પાદશાહીમાં છેલ વહેલો થયેલો ગણાયેલો છે, તે કખીસો દસ્તુર યજ્ઞદેજરદ અલહીઝારીની આગેવાની હેઠળ થયો હતો. ત્યાર પછી આપણી પાદશાહીની પડતી આવયાથી અને જરથોસ્તી કોમ ઉપર આક્રમ આવી પડવાથી આપણે કખીસો કરવાનું જુમતા ગયા છીએ અને હવે આપણુ વચે કખીસો નહી કરવાનો રીવાજ પડી જવાથી કખીસાને નામે પારસી કોમ ચમકી જાય છે. પણ મારી નમ્રપુરવક પારસી કોમને અરજ છે કે કખીસો કરવો કોઇપણ રીતનું પાપ નથી પણ ધરમ ફરમાન છે. તે ધરમ ફરમાનને ગાન આપવાની અને આપણા ધરમની નેમ જાળવવાની આપણી જરથોસ્તી દાખલ ફરજ છે. આજે આપણે માથે વાસે આપણી પાદશાહી ત નથી તોપણ પાદશાહીતની ગરહાજરીમાં જરથોસ્તી કોમ સંપથી કોમ લે અને કોમના માન અને વીશવાસ પામેલા અને ફરેલ ગણતરીખાન્નેના હાથમાં એ કોમ મુકી એકદીલીથી તેઓ જે પરીણામ લાવે તે ઉપાડી લે તો તે એક પુનનું કોમ કાંધેલું લેખાય.

હાલ સેંકડો વરસ થયાં આપણે કબીસો નહીં કરતા હોવાથી આપણા એક નોરોજના બે નોરોજ બધા ગયા છે. એક જમશેદી નોરોજ છે અને બીજો તે આપણો રેવાજ નોરોજ કે જે દીનથી આપણે આપણું નવું સાલ ગણીયે છીએ તે છે. જમશેદી નોરોજ બરોબર તેના મુકરર વખતેજ આવે છે. જ્યારે રેવાજ નોરોજ આપણે ૩૬૫ દીવસ વરસના ગણતા હોવાથી ચાર વરસે એક દહાડો જલદી પડે છે. યજ્ઞશનેના પેહેલા હામાં નોરોજ સાથના ૩૩ રતુ જણાવેલા છે. આ ૩૩ રતુઓ તે વરસનાં ૩૩ હીંગામે જાણવા. એ ૩૩ હીંગામે તે નોરોજ, રખીથવન, ખોરદાદ સાલ, વરસના ૧૨ જશનો, વરસના ૬ ગાહમખાર, ૧૦ ફરવરદેગાનના દીવસો અને ૨ ફરવરદીયાનો યાને આદર મહીનો અને ફરવરદીન રોજ અને અસમંદાદ મહીનો અને ફરવરદીન રોજ છે તે સમજવા. એ હીંગામેના પોતાના વખતસર લાવનાર તે તેઓનો સરદાર નવું વરસ છે અને જો નવું વરસ પોતાને ફેરવેલે વખતે આવે તોજ તેની પુઠે આવતા હીંગામે પણ પોતાને વખતે આવી શકે.

મોટે ભાગે દુનીયાની દરેક પ્રજા પોતાના તેહેવારો બરોબર વખત ઉપરજ લાવે છે. હીંદુઓ જો કે ચંદરની ચાલ ઉપર મહીનો ગણે છે તોપણ તેઓ પોતાના વરસને અમુક વખતે અધીક માસ ઉમેરી સુરજની ચાલ સાથે સરખાં લાવી મુકે છે. મુસલમાનો જો કે ચંદરની ચાલ ઉપર ગણતરી કરે છે તોપણ મુસલમાનોએ ધરિાન જીતી લેવા પછી ધરિાનના રીવાજ પ્રમાણે ચોકસ વખતેજ કર ઉઘરાવી લેવાનો તથા ચાલ હોવાથી તથાના મુસલમાન પાદશાહોને પોતાની ચંદરની ગણતરીના વરસ પ્રમાણે કર ઉઘરાવવો મુશ્કેલ થઈ પડ્યું. તેથી તેઓને અસલ રીવાજ પ્રમાણેનું આગલા જરથોસ્તી ધરાનીઓની સુરજની ચાલનું ૩૬૫ દીવસની ગણતરીનું વરસ તથાની શહેનશાહતમાં દાખલ કરવું પડ્યું અને તે ફક્ત રાજ્યનું અને કર એકઠો કરવાનું વરસ ગણવા લાગ્યું. આવો ફેરફાર કરનાર ધરિાનનો શાહ જલાલુદીન હતો. જેણે જમશેદી નવરોજથી ફરમાન કાઢી રાજ્યનું નવું વરસ ગણવા માંડ્યું. તેણે મહીનાના ૩૦ દીવસ ગણી છેલ્લે પાંચ ગાયાના પુરાંતના દહાડા ગણ્યા, પણ કબીસો ૬૨૦ વરસે કરવાને બદલે દર ચાર વરસે એક દીવસ વધારી કરવા માંડ્યો. આવો ફેરફાર એક મુસલમાન સુલતાને કરેલો હોવાથી ધરિાનમાં એ નવરોજ નવરોજે સુલતાની યા ઈદ સુલતાની તરીકે પણ ઓળખાય છે. જમશેદી નવરોજ આગલી ધરાની જરથોસ્તી શહેનશાહતના વખતમાં જે દમામથી પાળવામાં આવતો હતો તેવાજ દમામથી હાલનો ધરિાનનો શાહ અને તેની રમ્યત પણ છે. જમશેદી નવરોજ છ દીવસ સુધી પાળવાનો ચાલ આપણા જરથોસ્તી ધરાની પાદશાહોના વખતમાં હતો. જમશેદી નવરોજના પહેલે દીવસે અલખીરનીના જણાવવા પ્રમાણે પાદશાહ દમામ સાથે દરબાર ભરી જમશેદી નવરોજનો તેહેવાર ખુશાલીથી ગુન્નરવાનું જાહેર કરતો અને તે પ્રમાણે સઉ પોતાની પદ્ધતિ પ્રમાણે તેહેવાર ગુન્નરતા હતા. નવરોજને બીજે દહાડે અમીર ઉમરાવો અને તેઓનાં કુટુંબ નોરોજ ગુન્નરતાં હતાં. ત્રીજે દહાડે લડવઘયાઓ અને દસતુર મોખેદો ગુન્નરતા, ચોથે દીવસે સરવે આંમ નોરોજ ગુન્નરતી અને પાંચમે દીવસે સરવ છોકરાં બચાંઓ નોરોજ ગુન્નરતાં હતાં. એ પાંચ દીવસ પુરા થવા બાદ છઠે દીવસે પાદશાહો પોતાના દોસત આસનાવો સાથે નવરોજ ગુન્નરતા હતા. એ છ દહાડા સુધી પાદશાહ ખાસ દરબાર ભરતા અને દરેક વરગની જુદી જુદી સુલાકાત લેતા હતા અને તેઓને લાયકની બક્ષેશો કરતા હતા. નવરોજ પછીના છઠા દીવસને નવરોજે ખાસ ગણવામાં આવતો કારણકે તે ખાસ કરીને પાદશાહો ગુન્નરતા હતા. એ નવરોજને છ દીવસ સુધી ગુન્નરવાનો ચાલ શાહ જમશેદથી શરૂ થયો હતો.

શાહ જમશેદના વખતથી નોરોજની શરૂઆત થવાની કેટલીક દંતકથાઓ અલખીરની આપે છે:—
કહેવામાં આવે છે કે તેહેમુરસપના રાજ્યમાં સાખ્યનસ નામના ટોળાએ બંડ ઉઠાવ્યું હતું. ત્યાર પછી જ્યારે જમશેદ પાદશાહ રાજગાદી ઉપર આવ્યો અને તેણે રાજ્યનો બળવો દાબી દધને અને પોતાની દીન ફેલાવીને લોકોમાં શાંતી ફેલાવી તેથી તે દીવસને લોકોએ નોરોજનો દીવસ ગણ્યો. ત્યારથી તેને ગાદીએ આવવાના દીવસને જશન તરીકે ફેરવવામાં આવ્યો હતો અને તે ઘણા દમદમા અને ગંભીરાઈ સાથે પાળવામાં આવ્યો હતો.

ખીજી કથા એમ મળે છે કે જમશેદ એક રથ યાને ગાડી બનાવી અને એ દીવસે તે તેમાં સવાર થયો અને જીનો અને દેવાએ તેને દેખાવંદ પહોંચી તે બાબીસોન સુધી હવામાં સવારી કરાવી. આ અન્યથા જેવા બનાવથી લોકોએ તે દીવસને જશનનો દીવસ ઠેરવ્યો.

ત્રીજી કથા એમ મળે છે કે જ્યારે જમશેદ પોતાના દેશમાં ફરવા નીકળ્યો હતો ત્યારે આનર-બઈજનનાં નામનાં શેહેરમાં દાખલ થતાં તે સુનેરી તખત ઉપર બેઠો અને માણસો તેને ખાંધ ઉપર ઉંચકી લેધને ચાલ્યા. જ્યારે સુરજના કીરણ તેની ઉપર પડ્યાં ત્યારે તે દીપી નીકળ્યો અને લોકો તેની ખીદમત કરવા લાગ્યાં અને એ દીવસને ખુશાલીનો ગણવા લાગ્યા.

શાહ જમશેદનું અસલ નામ અવસતામાં 'યીમ ખસએત' નહીં હતું, પણ ફક્ત 'યીમ' હતું. પણ 'ખસએત' તેનો ખેતાબ હતો જેનો અરથ ચળકાટવાળો થાય છે. 'ખસએત' યાને ચળકાટવાળો એ ખેતાબ આપણા સુરજનો છે, કારણકે સુરજને 'હવે ખસએત' યાને ચળકાટવાળો સુરજ કહેવામાં આવે છે. ઉપર કહેવામાં આવ્યું તેમ જમશેદ સુનેરી તખત ઉપર બેસી આનરબઈજનનાં નામનાં શેહેરમાં દાખલ થયો તે વખતે તેનો દબદબો અને સુરજના જેવો ચળકાટ જોઈ લોકોએ તેનું નામ ફક્ત 'યીમ' હતું તે વધારી 'યમ ખસએત' નામ આપ્યું. એ અવસતાનો 'યમ ખસએત' પાછળથી ફારસી જમશેદ થયો.

જમશેદી નોરોજ જ્યારે સુરજ મેષ રાશીમાં આવે છે તે હીંગામ ઉપર પડે છે, એમ આપણા પહેલવી પુસ્તકોને આધારે માલમ પડે છે, કે જ્યારે સુરજ મેષ રાશીમાં હતો ત્યારે દુનીયા હસ-તીમાં આવી હતી. તેથી દુનીયાની શરૂઆત વસંત રતુથી થયલી ગણાય. આપણી દીનકરદમાં પણ વરસની શરૂઆતની ફસલ વસંત રતુને લગતી ગણી છે. ત્યાં કહેવામાં આવે છે કે "વરસની શરૂઆતની ફસલ વસંત રતુની છે. તે જ્યારે ખોરશેદ મેષ રાશીના પહેલા ખુરોજમાં આવે છે ત્યારથી એ અને (તે ફસલ) ખોરશેદ મેષ, વરખ અને મીથુનના ખુરોજમાં ચાલે છે, ત્યાં વેર ત્રણ મહીના સુધીની છે." એ રીતે 'ખર' જોતાં અસલવારેથી દુનીયાની શરૂઆત થઈ ત્યારથી લોકો એ નવું વરસ ગણવાનું ચાલું રાખ્યું હતું. વસંત રતુ કરમાઈ ગયેલી દુનીયાને પાછો નવો બહાર આપે છે, એજ દેખાડે છે કે દુનીયા એ રતુથી નવેસરથી તાજી થાય છે અને દુનીયા નવું સાલ ઉગવે નવો લેખાસ સજે છે, તેથીજ અસલવારેથી લોકો પણ નવાં વરસને દહાડે નવો પોશાક સજે છે અને વસંતની રતુની મીસાલ ખુશી ખુશાલી પાળે છે. 'ફરંગે ખુરોજ કાતેહ'માં લખે છે કે 'નોરોજે આમ' (યાને જમશેદીનો રોજ) એ ફરવરદીન મહીનાના પહેલા દીવસનું નામ છે, કે જ્યારે સુરજ મેષ રાશીમાં દાખલ થાય છે અને એ જગાએ તેના આવયાથી વસંત રતુ અથવા બહારની મોસમનું ખીલવું થાય છે. વળી એવુંખી કહેવામાં આવ્યું છે કે ખોદાતાલાએ એ દીને દુનીયાને પેદા કરી સંધળા મહેને ફરતા કીધા હતા. આદમ જાતનેખી પહેલવહેલું એજ દીને પેદા કીધું હતું, તેથી એ દહાડાનું કામ નોરોજ અથવા નવો દહાડો કરી આપ્યું. આ ઉપરથી જણાય છે કે માણસ જાત સાથે આખાં કુલ જગતનું નવું સાલ આજ રોજથી શરૂ થાય છે. શીયાળો જે હારેમને પેદા કીધેલો નરયોસતી ધરમમાં જણાવ્યો છે તે શીયાળાને લાવીને હારેમન વરસની છેલ્લી રતુમાં દુનીયાને કરમાવી નાખવાની અને દુનીયાને નુકસાન પુગાડવાની તજવીજ કરે છે. પણ અરદીખેહેસત અમશાસપંદ જે સરવે જાતની ગરમી કુલે ઇનશાનના દીલની અંદરની ગરમી કે કુલે જગતની પેદાયશના બીતરમાં રહેતી ગરમીનો સાહેબ છે, તે હારેમનને પોતાના કામમાં ફાવવા દેતો નથી. ગમે તેવો સખત શીયાળો હારેમન લાવી નાખે છે, તોપણ તે કુલે જગતના બીતરના આતશને ખુન્નઈ જવા દેતો નથી, પણ તેને ચાલુ રોશન રાખે છે, ઝાડપાનો જે શીયાળામાં મુલેલી સથીતીમાં પડેલાં હોય તેવાં લાગે છે, પણ તેના બીતરમાં આતશ બળતો રહે છે. સરવે જાણુદારો સુસત સથીતીમાં રહે છે, પણ તેઓ જીવતા રહે છે. શીયાળાના જવા પછી પાછું સરવે જગત અરદીખેહેસત અમશાસપંદની ગરમીથી રોશન થાય છે અને પાછું પોતાની જવાનીમાં આવી પુર બહાર પડે છે, આથી એ શરૂ થતી ગરમીની

મોસમને આપણે બહારને નામે ઝાળખયે છીયે. દુનીયાને નવેસરથી તાજ કરવા માટે અને સમારવા માટે આપણે અરદીબેહેસત અમશાસપંદના ઉપકારી થઈયે છીયે અને તે ઉપકારનો ઉભરો આપણે અરદીબેહેસત અમશાસપંદનાં જશનના રોજ પછીના ત્રીજે દહાડે રપીથવન ગેહમાં કરીયે છીયે. રપીથવન ગેહનો હોંગામ દીવસના અધવચેના ભાગને કહીયે છીયે અને તે ભાગને અરદીબેહેસત અમાશાસપંદને અરપણુ કરી આપણે અરદીબેહેસત અમશાસપંદની ખુશનુમન સાથે બંદગી કરીયે છીયે.

ધરાનવેજનો મુલક ધણોજ રસાળ અને ખુશનુમા દેખાવવાળો મુલક હતો, જે કે તે મુલકની આજે હસતી રહેલી નથી અને તયાં બરફના ટુંગરો સીવાય બીજે કોઈ પણ જમીનનો કંઈ જણાતો નથી. પણ તે અસલ મુલકની ખુબસુરતી અને ફળદ્રુપતાને લીધે તે મુલકને ખીજાં દંતકથાઓમાં બેહેસતનો બાગ તરીકે ચીતારવામાં આવ્યો છે અને તયાં ધનશાન જતની હસતીની શરૂઆત થયેલી ગણે છે. આપણા એરીયન વડવાઓ પાછળથી ધરાનવેજમાં પડતી સખત ઠંડીને લીધે તે તજ હાલનાં ધરાન અને તેની આસપાસના ભાગોમાં આવી વસ્યા અને તે વસવાટ કરવાની જગ્યા એવી પસંદ કીધી કે જે જગ્યા પણ કુદરતની ખુબસુરતીની બલીહારીથી ખાલી હતી નહીં. એવી જગ્યાઓ ઉપર બહારની મોસમ પોતાની જે ખુબસુરતી પાંથરે છે તેનું વરણન કરવાને ફક્ત ક્વીનીજ ક્લમ જાઈયે. બહારની મોસમનું જે પહેલું જશન આવે છે તેને મેદીયોજરેમ કહેવામાં આવે છે. એ મેદીયોજરેમના જશનને વીસપરદમાં ‘મધદ્યો-જરેમયેહે પયંધહો’ યાને દુધ સાથેનો મેદીયોજરેમ કહેલો છે. એ મોસમને દુધ સાથે તાલુકો આપવાનું કારણ એજ કે બહારની મોસમમાં તમામ ઝાડપાન અને જનદારોના બદનમાં રસ, લોહી અને દુધનો પુશકળ વધારો થાય છે. જેમ જમશેદી નોરોજ ગણવાની શરૂઆત શાહ જમશેદે કીધી હતી, તેમ ‘સદદરે બેહેરેતવીલ’ માં કહેવામાં આવે છે કે ધમબારોનાં જશનોની શરૂઆત પણ શાહ જમશેદે કરી હતી. તે ઉપરથી જણાય છે કે જમશેદી નોરોજ અને ધમબારોને એકમેક સાથે તાલુકો છે. જેમ સુરજ આપણી દુનીયાનું મધ્ય ખીંડુ છે. તેમ જમશેદી નોરોજ આપણી રતુઓ અને જશનોનું મધ્ય ખીંડુ છે તેથી આપણે જમશેદી નોરોજના અધ્યામને મુકી આગળ વધી જઈયે અને કોઈ બિજાના રોજને નોરોજ ગણીયે તો રતુઓ ગણવામાં ઉચ્ચપાચલ થઈ જાય. જેમ સુરજ પોતાની જમ્યાએ સથીર છે તેમજ જમશેદી નોરોજ પણ પોતાની જગ્યાએ સથીર રહે એવી ગણતરીથી રાખ્યો છે કે જેની પછી આવતી રતુઓ પણ પોતાની જગ્યાએ બરાબર વખતે આવતી રહે.

મરહુમ શેઠ મનસુખ કહે છે કે “જમશેદી નોરોજનું જશન કયાની અને ધરાની છે અને જે ચીજ ધરાની છે તે પારસીઓના આપદાદાની પોતાની છે.” પણ આપણે જોઈએ છીયે કે એ દહાડાની ખુલ્લે જેવી રીતે આપણા નયાગાનો ગણતા હતા તેવી રીતે હાલના નરયોસતીઓ ગણતા નથી. જે રીવાજ આપણા નયાગાનોનો તે આપણે તરક કરી બેઠા છીયે. જ્યારે ધરાનમાં પારકી દીનવાળાઓ જમશેદી નોરોજ સુધાંના બીજા દીવસે ઘણીજ ધામધુમથી અને ખુશીખુશાલી સાથે પાળે છે એમ ઘણા યુરોપીયન મુસાફરો કહે છે. પારસી કોમ ઉદ્યોગી તેમજ મોજી છે. તે પોતાના તેહેવારો પાળવામાં એકકડી છે પણ આજે જમશેદી નોરોજનો મોટો તેહેવાર જેની ઉત્પત્તી આપણા ગુજરેલા એક જમાનાના પાદશાહોજ નહીં પણ પયગમબરથી થયેલી, તે પાળવાથી તેઓ નાવાકેફ રહી પજાત પડે છે. આજના દીવસે શુકરગુજરીનાં જશનો ફક્ત આતશબેહેરાઓ અને દરેહમેહેરામાંજ નહીં પણ ઘરેઘર થવાં જોઈયે.

મુંબઈ વરતમાન પ્રેસમાં વેચાતી ચોપડીઓ.

ટેકાણું—નાં ૧૪૧—ચરનીવાડી, મુંબઈ.

હિંદુસ્થાનનાં આતશબેહરાંમે અને યજ્ઞદેજરદી સને ૧૨૬૭ માં મુંબઈમાં સ્થાપાયલાં નવા આતશબેહરાંમનો હેવાલ.—તથા મરહુમ દસ્તુરજી સાહેબ ડાકટર જમારપણ મીનોચેરજી જમારપણાસાના એમ. એ., પી. એચ. ડી. ડી. સી. એલ.નું જન્મ ચરિત્ર. સુંદર સળી સાથે—કીંમત રૂા. પોસ્ટેજ ૧ આનો.

રામસુલ ઝાલમાં દસ્તુરજી સાહેબ પેશુતનજી બેહરાંમજી શનજાણા—એમ. એ., પી. એચ. ડી., નું જન્મ ચરિત્ર. સુંદર સળી સાથે—કીંમત બે આના. આનરેબલ શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી વાહુડયા, સી. આર્થ. ઈ. નું મરણ—તેમનું જન્મ ચરિત્રની ચોપડી.—કીંમત—રૂા, પોસ્ટેજ ૧ આનો.

મહારાણી વીકટોરીયાનું જીવન ચરીત્ર—કીંમત બે આના પોસ્ટેજ અરધો આનો. ધર્મ નીતી—ભાગ પેહલો, ત્રીજો—દરેકની કીંમત રૂા—પોસ્ટેજ ૦)૧૧—એમા ધણા સરસ ધર્મ અને નીતીબોધો તથા અવસતા વાણીની રૂડી સમજો, માયાકુલ કર્મોનાની મીસાલો, વીગરે આપીને ધરમની મોતેખરી સમજવી છે, તથા માનવી જાતે દરેક વાતમાં નીતીમાન કેમ અને કેવી રીતે થવું તેના અસરકારક અને વાંચવા જોગ બોધ સમાવેલા છે.

ઐયાંમે નૌશાલો—હીંગાંમે નૌરોજ—યાને અશલી ઇરાંની જરથોસ્તીઓમા અને હાલના હિંદુસ્થાની જરથોસ્તીઓમાં નવાં વરશનો હીંગાંમ કેમ પાલવામાં આવે છે તેનું વૃતાત.—કીંમત—૦)૧૧. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

“દાખમે નોશીરવાન”—અથવા મુશલમાનોનો મશહુર ખાલીફ હાફીઝ—અલ રશીદ શહેનશાહ નોશીરવાંન આદેલનું દાખમું જેવો ગયો તે કીસા, જે કાવો, જે બયાંનો અને નવી નવાઇ તથા નશીઅતો છે તે નામીયા ખાલીફને તે જમાનામા મલેલી, આબેહુબ છે. ખાલીફ હાફીઝ—અલ—રશીદ, શાહનશાહ આદેલ નોશીરવાંન પાછલ લગભગ ૨૦૦ વરસે બગદાદના તખ્ત ઉપર આવીઓ હતા, અને તે મોટા મરતખાવાલા તે જમાનાના ઝાલમા મોટા ખેરખાહ ખલીફ પોતા આગલ ૨૦૦) વરસ થઇ ગયલા શહેનશાહ નોશીરવાંનનું દાખમું જેયું અને ઇરાંની શહેનશાહતનું નામ જેહાંનમાં પુરેપુરી જાહાજલાલી તે રોશનાઇથી રોશન કરનારનું અશા રૂવાંન નવા શાહજ પોશાગ સાથે ઘટતી માવજતે તે મરહુમ શહેનશાહની આગાહી માફક દાખમામાં ઉડવયું, એ એક બેશક અનેલી વાત તે સાચી હકીકત છે.—કીંમત છ આના, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

“પારસીઓ અને હિંદુઓનું મુળ”—યાને, પારસીઓના પુરાતન વડવાઓ અને હિંદુઓના અસલી પૂર્વજો પુરાતન ઇરાનવેજ (આર્યવૃત)માં જે વેળા સાથે વસ્તા હતા, તેવો એકજ કોમ તરીકે ગણાતા હતા તે વિષેના બંને કોમવાળાઓને માટે જાણવાજોગ ટુંક હેવાલ.—કીંમત રૂા, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

આતસની ખુબી વીશે મલેલાં જુદાં જુદાં લખાણા—કીંમત બે આના. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

હોરમજદ યસત ઉપરથી હોરમજદની સીફત વીશેની સરેહ—એ, અવસતા કલામોના ખુદ દાખલાઓ સહીત ઇનામો રસાલો લખેલો છે. કીંમત બે આના, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

મુંબઈ અને દેશાવરનાં જાણીતા અને જાહેર જરથોશતીઓનાં મરણ દીવશની નોંધની ચોપડી—પેહલેથી તે યજ્ઞદેજરદી સને ૧૨૬૦ ધુધીની, યજ્ઞદેજરદી સને ૧૨૬૧ નાં ઝોરાશટરીઅન ક્લેંડર ઉપરથી ઉપગનવેલી.—કીંમત રૂા. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

જરથોસ્તીઓમાં જનમ પામેલાં ખાલકોના નામો પસંદ કરીને રાખવા મ દે બનાવેલું લીસ્ટ—કીંમત અરધો આનો પોસ્ટેજ અરધો આનો.

શેહેનશાહી જરથોસ્તીઓને બંદગી કરવાની પાક કેતાબો.

ખોરદ્દહ અવસતા—આ જાતનાં ઘણા મોટા ખુલા કાલા અક્ષરે અને અશલ ઉચારે છાપેલી બધી નયાયસો, પતેતો, દુવાઓ અને ફસ યસેતો તેમાં:—હોરમબદ, મોટી હુપતન, અરદીબેહસત, ખોરદ્દહ, આવાં, નાંધલી સરોસ, રાતની મોટી સરોસ, હોમ, વનંત, અને બેહરાંમ યસત છે. તે સાથે આ કેતાબ કપડાંમાં બાંધી તે ઉપર અરો જરથોસ્તની સુંદર સખી સુન્નામા એમખોસ કીધી છે—કીંમત રૂ. ૦૧૧,—પોસ્ટેજ દોઢ આનો.

ખોરદ્દહ અવસતા—આ જાતનાં નવા મરોહદાર કાલા અક્ષરે અને અશલ ઉચારે છાપેલી બધી નયાસો, પતેતો, દુવાઓ અને પાંચ યસેતો તેમાં:—હોરમબદ, અરદીબેસ્ત, બેહરાંમ અને બેહ સરોસ છે.—પતલાં પુઠાની કીંમત રૂ. ૦૧, જડાં પુઠાના રૂ. ૦૧;—પોસ્ટેજ એક આનો. આ અવસતાની ચોપડી ગજવામાં રહી શકે તેટલી નાંધલાં કદની છે.

મુક્તાદનાં હીવશોમાં લખવાનાં ફરામરોદના હા તથા ગાથાના હાની ચોપડી—કીંમત ત્રણ આના,—પોસ્ટેજ અરધો આનો.

જુટી ફરવરદીન યસત—(ફરોખશી)—કીંમત ત્રણ આણા; પોસ્ટેજ અરધો આનો.

જુટી આવાં યસત—જડાં પુઠાની કીંમત ત્રણ આના તથા પટલાં પુઠાની કીંમત બે આના,—પોસ્ટેજ અરધો આનો.

પરચુટણ ચોપડીઓ.

પ્રીનસીપલ ગ્રાથસ ઓફ ઇનડીયન કોરન—એટલે હિંદી રૂના પાકના મુખ્ય મઠકોના કોઠો દેખાડનારી ચોપડી.—જેમાં હિંદુસ્તાન તેમજ પરસીયાના દેશોમાં કયા કયા ગામોમાં રૂ પાકેય તે સઘલાં ગામોના નામો આલેશબેટીકલ રીતે ગાઠવી તેમના રેલવે સ્ટેશનોના મારકા સહીત આપવામાં આવ્યાં છે; તેમજ વલી રૂ કેવી જાતનો અને તે કયા ગામનો છે તે કેમ પારખવો વગેરેની સમજ લખાનથી આપવામાં આવી છે. એને લગતા કામ કરનારાઓને ઘણી ઉપયોગી થઈ પડે તેવી છે. કીંમત માત્ર રૂ. ૧૦ અરધો.—પોસ્ટેજ અરધો આણો.

રૂમાં કચરાની ઘર આવીઆ પછી દર ખાંડીનો અને દર રતલનો ભાવ નહી કેમ પડે છે, તેના કોઠાની—સ્પીનીંગ વીગેરે રૂઠિનાં કારખાનાઓને ઘણી ઉપયોગી ચોપડી—એમાં દર ખાંડીના રૂ. ૧૧૫ થી તે રૂ. ૨૫૨) શુધીના ભાવનો રૂ. ૬૬ (રૂ. ૪) થી રૂ. ૩૪) રકા સુધીની ઘર કેટલી તથા નહી કેમ ખાંડી પડે છે તે જાણના કોઠો છે.—કીંમત રૂ. ૩૧. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

ચોગ વીદ્યા અને અસલી ધરાનીઓ—એમાં જાહાતાલા યાને હકની દર-ગાહનો મારગ કેમ અખતીઆર થાય તે વીશેનું માયાકુલ અને મોતેઅર લખાણ છે. કીંમત—રૂ. ૦૧, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

નજુમ નાંચુ—કેઆની પાદશાહી શાલ જોવાની તાસીર,—ધરાંજુથી આવેલા એક ધરા જીવું બનાવેલું.—કીંમત એક આનો, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

ઢેકાણું—૧૪૧ મરનીવાડી—મુખ્ય વરતમાન જાપાખાનું.

નવજોત-શેહાદી-વીગેરેના શુભ ટાંકણાંનાં નોતરાંનાં કારડો-ચીઠીઓ-વીગેરે- છપાવનારા સાહેબોને સુચના.

ઉપર લખેલાં ઢાઈબી શુભ ટાંકણાંનાં તરેહવાર નકસીનાં જાત જાતનાં સલંગ તથા ઘડી વાલવાનાં તહરે કીશમનાં કારડો રંગ ઘેરંગી કલરના—અને ચીઠીઓ છાપવાનાં જડાં પતલાં સફેદ તથા રંગ ઘેરંગી નકસીનાં નોટપેપરો—તેવાંજ સુંદર અને મનોરંજક કવરો—પરબીડાં—સાથે મુખ્ય વરતમાન પ્રેસમાં જથાબંધ મંગાવામાં આવ્યાં છે; જેનાં નમુના તથા ભાવ તાલ ચરનીવાડી પર નંબર ૧૪૧ વાલાં મકાનમાં ઉપલા પ્રેસમાં પુછપરછ કરવાથી તરત માલમ પડી આવશે.

શંધાના ભાવ સવલ પડતા અને કીશાયતથી રાખવામાં આવ્યા છે, અને તુરતજ તાકીદે જોઈતા વખતમાં છાપી આપવામાં આવે છે.

એ કારડો અને ચીઠીઓ બધી જાતની રંગીન શાહીએ જવીકે શુનેરી, રૂપેરી, લાલ, બલુ—કાલી વીગેરેની ઢાઈબી રંગથી ઘણી સુંદર અને મન પસંદ રીતે ગુજરાતી—અંગ્રેજી—મરાઠી—વીગેરેની ભાષામાં છાપી આપવામાં આવે છે.

ઠેકાણું—મુખ્ય વરતમાન છાપાખાનું—ચરનીવાડી.

